

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในมาตรฐานด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดทางพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

1. การประกันคุณภาพภายใน
2. มาตรฐานการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
4. บริบทของโรงเรียนวัดทางพูน
5. กลยุทธ์ในการพัฒนา
 - 5.1 การสร้างความตระหนัก
 - 5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การประกันคุณภาพการศึกษา

ความเป็นมาของการประกันคุณภาพ

ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนทั่วไป การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประเทศต่างๆ มีอัตราสูงขึ้นทุกขณะ ความสำคัญของการพัฒนาประเทศจึงมิได้ขึ้นอยู่กับระบบทุนหรือทรัพยากรอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของคนเป็นสำคัญซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้แสดงจุดเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นพลังการพัฒนาของประเทศในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) ทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย รัฐได้พยายามส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพเกิดขึ้นในหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษา

ทุกระดับชัดเจน ด้วยต้องการให้เป็นเครื่องมือใน การรักษาคุณภาพให้ได้มาตรฐานการศึกษาชาติ (ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์, 2542)

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) กับการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นคำที่มักจะใช้แทนกันอยู่เสมอต่างกันที่การสื่อความหมายถึงวิธีการจัดการเรื่องคุณภาพการควบคุมคุณภาพเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของคำว่า การแก้ไข การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนฐานของการป้องกันนอกจากนั้นยังผู้ให้ความหมายของคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษามีความหมายที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, 59) ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง

1. แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการให้การศึกษาจะตอบสนองต่อคุณภาพที่กำหนด
2. เป็นมาตรฐานหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่างๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐานโดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพของโรงเรียนป้อนกลับมาเพื่อระดมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุน และพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องแล้วคุณภาพที่ดีก็จะตามมา

สงข ลักษณ์ (2542, 2) ได้ให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษา คือการวางแผน และการปฏิบัติของหน่วยผลิตที่มุ่งจะผลิตสิ่งที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ผลิต ดังนั้นการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการวางแผน และเป็นกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบ การจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงกับความมุ่งหวังของสังคม

กรมสามัญศึกษา (2543, 12) ได้ให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาซึ่งครอบคลุมการดำเนินการต่างๆ ในกระบวนการจัดการศึกษา ตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถ จัด การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

วารินทร์ ถิ่นสูงสุด (2542, 8) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนต้องมีแนวทางจัด และพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นแผนการจัดการ การศึกษาของรัฐเพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดี โรงเรียนต้องเป็นผู้ควบคุมและให้การประกันคุณภาพ การศึกษาของตนเอง และการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนควรประกันคุณภาพ ทั้งโรงเรียนและควบคุมปัจจัยหลักที่จะส่งผลต่อคุณภาพ คือ ประสิทธิภาพและเป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน บุคลากร ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน การจัดการ การบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา และสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน

ศิริพร ขอพรกลาง (2545, 11) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพว่าเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้ลูกค้าว่าจะได้รับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์การบริการภายใต้คุณภาพตามข้อกำหนดต่างๆ ครอบคลุมสามเสาเข็ม ซึ่งโดยปกติการประกันคุณภาพประกอบด้วยกิจกรรม 3 อย่าง คือ

1. การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) เป็นหน้าที่ขององค์กรที่จะต้อง จัดให้มีการตรวจสอบภายในและต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยปกติจะใช้งบประมาณใน องค์กรเองผลัดกันตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและทำการแก้ไข
2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) เป็นการตรวจสอบผลการดำเนินงานของ ระบบและกลไกของการควบคุมคุณภาพที่องค์กรได้จัดทำขึ้นว่ามีสภาพที่เหมาะสมหรือไม่
3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินระบบละกลไกของ การควบคุมคุณภาพที่องค์กรได้จัดทำขึ้นออกมาเป็นตัวเลข เพื่อเปรียบเทียบว่าถูกต้องกับระบบนี้ หรือไม่อย่างไร

อำรุง จันทวานิช (2545, 7) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่าการประกัน คุณภาพการศึกษา เป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานใน การจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับ ของสังคม

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2540, 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพหมายถึงการปฏิบัติงานทั้งหมด ตามระบบและแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อให้ทุกคนเชื่อมั่นผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่มีคุณภาพ ตามต้องการ

สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2541, 1) กล่าวว่าคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียน เกิดคุณลักษณะต่างๆ ครอบคลุมตามที่คาดหวังของหลักสูตร

อุทุมพร จามรมาน (2540, 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การระบุนความชัดเจน ในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

ศิวะทัศน์ สุขสุวรรณ (2544, 5) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพไว้ว่าการประกันคุณภาพ หมายถึง การวางแผนและปฏิบัติงานทั้งหมดตามระบบและแบบแผนที่วางไว้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์หรือการบริการนั้นเป็นไปตามคุณภาพที่ต้องการและเป็นที่น่าพอใจตรงตามความต้องการหรือความคาดหวังของลูกค้า

ทบวงมหาวิทยาลัย (2542, 11) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่กำหนดไว้จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

รังสิวุฒิ สุวรรณ (2549, 26) กระบวนการที่สร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีมาตรการที่จะดำเนินการวางแผนการทำงานและดำเนินงานต่างๆ อย่างเป็นระบบตามภารกิจของสถานศึกษาเพื่อให้ผลผลิตของสถานศึกษามีคุณภาพตรงตามมาตรฐานและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามภารกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้นจะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาของไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ (กรมวิชาการ, 2542) รัฐกระจายอำนาจให้การกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในจังหวัดและสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและโรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ นักเรียนและผู้ปกครอง ตามมาตรฐานที่กำหนด การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ คือ (กรมสามัญศึกษา, 2542)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ รวมทั้งการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (Quality Audit and Intervention) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาและการจัดทำรายงานของสถานศึกษา ต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตาม และตรวจสอบของสถานศึกษา (Internal Audit)

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (External Audit)

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Quality Intervention)

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติ ในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (External School Review)

3.2 การประเมินเพื่อรองรับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (Accreditation)

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประกันคุณภาพ การศึกษา (Total Quality Assessment) การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลซึ่งกันและกัน กระบวนการแทรกแซงคุณภาพการศึกษาสามารถดำเนินการทั้งในระหว่าง กิจกรรม การควบคุมคุณภาพการศึกษาและในกิจกรรม การประเมินคุณภาพการศึกษา

ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ในการดำเนินการเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานั้น ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุสำคัญ มีหลายประเด็นที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายใน กล่าวคือ

1. ความจำเป็นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ความจำเป็นของ การประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูป การศึกษาของไทยได้มีสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โดยได้กำหนดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่าให้มีระบบการประกัน คุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบ การประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกัน คุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมี การจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อ สาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพ

ภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) สาระบัญญัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปกครองประชาชนและสังคมว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเพราะการประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานเป็นทีม มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้นจะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายตลอดเวลา แล้ววินิจวิจารณ์หาจุดอ่อนจุดแข็งที่เกิดขึ้นกับคนกับงานและกับศิษย์จะพัฒนาให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพนักเรียนตามที่กำหนด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องร่วมกันประเมินตนเองและดำเนินการประกันคุณภาพภายใน และร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามสาระบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวให้เกิดผลดีและนำไปสู่อนาคตที่ดีต่อชาติโดยรวม

2. ความจำเป็นตามกระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อทำให้อัศวินภาพที่มีอยู่ในตัวคน ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ที่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มรรจริยธรรมคุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึงบริบทต่างๆ ของสังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และทุกคนอยากจะทำหน้าที่ผลกระทบบที่เกิดขึ้นได้ความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และระบบการศึกษาเองจะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสโลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2542, 1-2) เหตุผลและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าปัจจุบันวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมากจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ คนไทยรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้กว้างขวางขึ้นและในทางสร้างสรรค์ เทคโนโลยีสารสนเทศได้นำเสนอโอกาสและทางเลือกให้บุคคลได้เรียนรู้จากหลายช่องทาง และหลายรูปแบบวิธีเรียนที่ยืดหยุ่น ทั้งเวลาและสถานที่ บุคคลจะแสวงหาแนวทาง และค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จะเกิดจากการจัดการศึกษาให้จริงจังในสถานศึกษา และผู้เรียนจะเรียนจากสิ่งที่เป็นจริงในสังคม

ผู้เรียนจะกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การแสวงหาความรู้จะเกิดจากความพอใจ ผลกระทบเหล่านี้ทำให้มีความจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาและการศึกษาต้องประกันคุณภาพได้ว่าการศึกษาต้องเตรียมคนให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีความสามารถ ควบคุมภาวะวิกฤติเศรษฐกิจได้ การศึกษาต้องบรรลุเป้าหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่ง การเรียนรู้ เพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันกับนานาชาติได้

3. ความจำเป็นจากปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, 2-6) ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันท่ามกลางภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมืองความสุกก่อนทางวัฒนธรรมและศีลธรรมความพ่ายแพ้ในสนามแข่งขันที่ต้องการวัดกันด้วยคุณภาพ และสมรรถภาพเมื่อใดก็ตามที่คนส่วนใหญ่ของประเทศยากจนและอ่อนล้าขาดสิทธิและโอกาสในการพัฒนาตนเอง เสียงเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาก็ยิ่งดังก้องขึ้นตามลำดับ และเร่งรีบให้เกิดการปฏิรูปโดยพลันรัฐได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ผู้บริหาร ครูผู้ปกครอง ชุมชน ได้แสดงความมุ่งมั่นในการปรับปรุงกระบวนการศึกษาอย่างทั่วถึง ผู้บริหารต้องศึกษาวิถีของชีวิตและสังคมก้าวทันต่อความก้าวไกลของสังคมโลก แต่สภาพปัจจุบัน การจัดหลักสูตรและ การเรียนการสอนยังไม่บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ กล่าวคือ ความยากจนความมั่งคั่ง ความเอารัดเอาเปรียบ ความทุจริต ยังมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ช่องว่างห่างไกลระหว่างคนสิ้นไร้และคนมั่งมี ทุกครั้งทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคนหันมาโทษการศึกษา การเรียนการสอนยังไม่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษาดังนี้

- 1) คนทุกวัยตั้งแต่เกิดจนจบมหาวิทยาลัย เรียนแต่วิชา รู้แต่หนังสือการพัฒนาคน จึงไม่เอื้อให้มีคุณสมบัติมองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มุ่งทำงาน ชาญชีวิต
- 2) วิธีการเรียนการสอนไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนา ในด้านการคิด วิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ยังเน้นการสอนหนังสือมากกว่าการสอนคน และยังขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่
- 3) ครูยังเป็นผู้มีอำนาจในชั้นเรียน เป็นผู้รู้มากที่สุด ถูกที่สุด และมีอำนาจมากที่สุด ในกระบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาจึงไม่เป็นโรงเรียน แต่เป็นโรงสอน
- 4) กระบวนการเรียนรู้เป็นความทุกข์ อับเฉา น่าเบื่อหน่าย ทั้งพ่อแม่ ครูนักเรียน ยึดหลักสูตรเป็นเกณฑ์ การสอบและคะแนนสอบเป็นสิ่งที่พิพากษาความสำเร็จ

5) โรงเรียนไม่สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน เป็นอาณาเขตที่ขาดความสัมพันธ์กับชีวิตชุมชน ห่างไกลธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ที่ปลูกเร้าบรรยากาศทางปัญญา ครอบครัว และชุมชน ไม่มีโอกาสร่วมคิดสร้างกระบวนการเรียนรู้

6) กระบวนการเรียนการสอนยังเป็นพฤติกรรมจำเจและพฤติกรรมถ่ายทอด การฝึกปฏิบัติการศึกษา และอบรมบ่มนิสัย มีน้อยกว่าการท่องบ่นเนื้อหา ผู้เรียนเคยชินต่อการทำตาม เชื้อพึง นั่งนิ่ง

7) เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่มีโอกาสน้อยที่จะได้รับการอบรมบ่มนิสัยคุณธรรมและ สุนทรียภาพยังไม่เข้มแข็งพอจนเกิดผลแก่ผู้เรียนดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ต้องปฏิรูปวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทยด้วย เหตุผล ดังนี้

7.1) ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ผู้อื่นและสรรพสิ่งทั้งหลาย รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในครรลองแห่ง ความดี เจริญและเผด็จปัญหาได้ ดำรงชีวิตอย่างอิสระ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

7.2) ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย เมื่อสมาชิกของ สังคมได้รับการพัฒนาความตระหนัก และจิตสำนึกร่วมกัน คนทุกชุมชนย่อมพร้อมที่จะมีส่วนร่วม ถักทอความคิดร่วมจัดการทำงานอย่างไม่เห็นแก่ตัว

7.3) ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคอิเล็กทรอนิกส์และไฮเทคก้าวหน้าที่วิทยาการเจริญรุดหน้า ข้อมูลและสาระความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาผู้เรียนทุกวัยต้องมีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัว

7.4) ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมไทย เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ กลมกลืนกับท้องถิ่น

7.5) ปฏิรูปการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย การปฏิรูปการเรียนรู้ ถือเป็น หัวใจของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นภารกิจที่กฎหมายรับรองครูอาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

รุ่ง แก้วแดง (2544, 1) ได้อธิบายถึงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา เนื่องจากที่ผ่านมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วิเคราะห์และนำเสนอ ข้อมูลภาวะการศึกษาไทย เปิดเผยต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ทราบกันว่าการศึกษาไทยนั้น ไม่ว่าจะเป็นการประเมินโดยหน่วยงานราชการของไทยเราเองหรือเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียนไทยนั้น นอกจากจะไม่น่าพอใจแล้ว ยังอ่อนด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างมากมาย โดยเฉพาะด้านภาษาอังกฤษวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคข้อมูลข่าวสารยุคเศรษฐกิจที่ไร้ความรู้และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การศึกษาไทยเน้นการท่องจำเป็นหลัก ไม่ได้สอนให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ และปฏิบัติจริงอีกทั้งหย่อนยานเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรม การศึกษาไทยจึงอยู่ในภาวะวิกฤติทางคุณภาพอย่างหนัก สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2544, 15-26) โดยอมรวิช นาคกรเทพ ได้แสดงแง่คิดในการปฏิรูปการศึกษาไทย ในมุมมองประชาชน “ตอนที่ 2 กระจุกเดียว ประชาชนว่า” ดังต่อไปนี้

ประการแรก เด็กไทยที่อ่อนด้อยลงในแทบทุกมุมที่มองปัญหาที่คาใจประชาชนมากที่สุดและการปฏิรูปการศึกษาต้องตอบให้ได้ คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กๆ ของเรา ตั้งแต่ปัญหาในห้องเรียนไปจนถึงปัญหาในสังคมที่แวดล้อมเขา คือ ปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำในคุณภาพการศึกษา ปัญหาเด็กพิการ เด็กไร้สัญชาติ เด็กด้อยโอกาส ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภาวะการแข่งขันทางการเรียนรู้ การสอบเอ็นทรานซ์ ความเครียดที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นต้นประการที่สอง ปัญหาจากครูที่ไม่เป็นครู ครูที่ไม่อาจเป็นที่พึ่งพิงของเด็กๆ และชุมชน ได้แก่ ครูทอดทิ้งเด็กไม่สอนหนังสือ ครูหัวคะแนน ครูนักธุรกิจ ครูขาดภูมิความรู้และภูมิการสอน ไม่พัฒนาตนเอง ครูขี้กลัว ซึ่งสรุปว่าประชาชนจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกว่าการไม่เป็นครูคนดีสร้างคนไม่เป็นคนที่น่าไว้วางใจ ปัญหาครูจึงเป็นปัญหาวิกฤติ คุณภาพครูที่ย่อยหย่อนกำลังกั๊กกร่อนคุณภาพเด็กไทยและสังคมไทยลงด้วย ประการที่สาม โรงเรียนและห้องเรียนที่ปิดตายทางปัญญา การที่ครูส่วนหนึ่งไม่ได้สอนหรือสอนไม่ดี เพราะความอ่อนแอของหลักสูตรและบรรยากาศ ที่อับปัญญาในโรงเรียน และสถานศึกษากว่าคือ เน้นการท่องจำอยู่มาก ระบบแพ้คัดออก ของการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ระบบเร่งเรียนที่ไม่ทำให้เด็กเป็นสุขกับการเรียนรู้ โรงเรียนสอนแต่ความรู้ไกลตัวมากกว่าความรู้ใกล้ตัวและโรงเรียนจำนวนมากขาดสื่อ อุปกรณ์ อ่อนด้อยทรัพยากร ยิ่งทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง และสิ่งที่เด็กของเราต้องการมากที่สุด ไม่ใช่เนื้อหาความรู้ แต่เป็นความสามารถในการเรียนรู้ และค้นพบความรู้ด้วยตนเองต่างหากประการสุดท้าย ประชาชนไม่เคยมีสิทธิและมีส่วนในการกำกับดูแลการศึกษาเท่าที่ควร ระบบบริหารการศึกษากลายเป็นระบบที่ปิดตาย และหันหลังให้กับความต้องการของประชาชนและชุมชน ประชาชนไม่เคยได้รับเกียรติให้เข้าไปตรวจสอบการทำงานของสถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาเหล่านี้โดยตรง การขาดความชอบธรรมของหน่วยงานทางการศึกษาที่ปฏิเสธการมีส่วนร่วมของประชาชน การหย่อนประสิทธิภาพของหน่วยงาน ในการสนองต่อ ความต้องการของประชาชน อันเป็นปัญหาทั้งเชิงหลักการและเชิงปฏิบัติทำให้ระบบการศึกษาไม่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่สถานศึกษาทุกระดับต้องดำเนินการ โดยถือว่าเป็นภารกิจหลักอันสำคัญที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งต้องดำเนินการตามปัจจัยมูลเหตุสำคัญใน 3 ประการ คือ

ประการแรก คือ ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ในหมวดที่ 6 มาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการประกันคุณภาพภายนอกจากองค์กรมหาชน หากสถานศึกษาใดไม่ดำเนินการถือว่าสถานศึกษานั้นขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

ประการที่สอง คือ ความจำเป็นตามกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลก เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถทักษะต่างๆ ให้เท่ากัน และพร้อมต่อภาวะการแข่งขันที่รุนแรงของมวลสังคมโลก

ประการที่สาม คือ ความจำเป็นด้านคุณภาพของคนในชาติ ซึ่งอยู่ในภาวะวิกฤติอย่างรุนแรงของคนไทย และเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศหลายๆ ด้าน และเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการศึกษาโดยตรง

จากปัจจัยมูลเหตุทั้ง 3 ประการนี้หากหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว น่าจะส่งผลดีต่อการป้องกัน การแก้ปัญหาและการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

มาตรฐานในการปฏิรูปการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในการปฏิรูปการศึกษาให้มีระบบบริหารคุณภาพที่สร้างความมั่นใจ ฟังพอใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานทั้งระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอกดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545, 12-13)

1. ระบบประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

1.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ทุกคนมีส่วนร่วม และมีการประชาสัมพันธ์กันทุกฝ่ายให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำหนดแนวทางในความเห็นและข้อเสนอแนะ และแต่งตั้งคณะบุคคลทำการตรวจสอบทบทวน และรายงานคุณภาพการศึกษา จัดให้มีข้อที่เพียงพอในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

1.2 กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา มุ่งเน้นมาตรฐานด้านวัดผล การเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด

1.3 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนที่จัดทำอย่างเป็นระบบ พื้นฐานข้อมูล ของสถานศึกษา ประกอบด้วย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสมบูรณ์ครอบคลุม การพัฒนาทุกกิจกรรมที่เป็นส่วนประกอบของหลักการจัดการศึกษา และเป็นที่ยอมรับกันจาก ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมที่กำหนดอย่าง สอดคล้องรับกับวิสัยทัศน์ และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีการกำกับติดตาม การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้โดยจัด แผนปฏิบัติการประจำปีที่ชัดเจน ครอบคลุมงาน/โครงการของสถานศึกษา

1.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา ประกอบด้วย การตรวจสอบ และทบทวนภายใน โดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการ และการตรวจสอบ และทบทวนจาก หน่วยงานต้นสังกัด

1.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา เน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนใน ระดับชั้น ได้แก่ ประถมศึกษาปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ใน วิชาแกนรวม โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน และหน่วยงานส่วนกลางร่วมกับต้นสังกัด (เขตพื้นที่) ดำเนินการ

1.7 การจัดทำรายงานคุณภาพสถานศึกษาประจำปีการศึกษา เป็นการนำข้อมูลผล การประเมินมาตรฐานคุณภาพการตรวจสอบและทบทวนภายในและภายนอกมาประมวลรายงาน ผลการพัฒนาคุณภาพประจำปีการศึกษา ซึ่งจะนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนา คุณภาพต่อไป

1.8 การผดุงระบบการประกันคุณภาพ เป็นกลไกส่วนหนึ่งของระบบประกันคุณภาพ ภายในเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการส่งเสริมพัฒนา และประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงาน ระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษามาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) 18 มาตรฐาน 84 ตัวบ่งชี้ ประกอบไปด้วย

1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

2 มาตรฐานด้านการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 9 ครูมีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบหมั่นพัฒนาตนเองเข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูพอเพียง

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3 มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงานและพัฒนางานอย่างเป็นระบบครบวงจร

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

4 มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาประถมวัย) 14
มาตรฐาน 82 ตัวบ่งชี้ ประกอบไปด้วย

1 มาตรฐานด้านคุณภาพเด็ก

มาตรฐานที่ 1 เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 เด็กมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 เด็กทำงานจนสำเร็จ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ และมีความรู้สึกที่ดีต่อ

อาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 4 เด็กสามารถคิดรวบยอด คิดแก้ปัญหา และคิดริเริ่มสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความรู้และทักษะเบื้องต้น

มาตรฐานที่ 6 เด็กมีความสนใจใฝ่รู้ รักการอ่านและพัฒนาตนเอง

มาตรฐานที่ 7 เด็กมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 8 เด็กมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และ

การเคลื่อนไหว

2 มาตรฐานด้านการจัดการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่
รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมี
ประสิทธิภาพและเน้นเด็กเป็นสำคัญ

3 มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถ
ในการบริหารจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงาน
และพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และประสบการณ์ การเรียนรู้ที่
เน้นเด็กเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพเด็กอย่างหลากหลาย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้
เด็กพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

4 มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์ภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

มาตรฐานสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง 14 มาตรฐาน 60 ตัวบ่งชี้

1 มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

2 มาตรฐานด้านครู

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3 มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหาร งานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตร ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ม.ป.ท., 43 - 44)

เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545 กำหนดให้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ต้องจัดทำข้อเสนอแนะต่อต้นสังกัดในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด คณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้พิจารณาวิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2549 - 2553 เพื่อการจำแนกผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าได้มาตรฐานหรือไม่ โดยได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในการประชุมครั้งที่ 13/2548 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2548 โดยให้พิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

1. การประเมินอิงเกณฑ์ ให้พิจารณาตามมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) กำหนด โดยจะมีการสรุปผลการประเมินทั้งในระดับตัวบ่งชี้ และระดับมาตรฐาน ได้แก่การประเมินในระดับตัวบ่งชี้ ให้พิจารณาจากร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่พิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ เป็น 4 ระดับ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประเมินในระดับตัวบ่งชี้

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาน้อยกว่า ร้อยละ 50	ปรับปรุง
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาน้อยกว่า ร้อยละ 50 - 74	พอใช้
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาน้อยกว่า ร้อยละ 75 - 89	ดี
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาน้อยกว่า ร้อยละ 90 - ขึ้นไป	ดีมาก

การประเมินในระดับมาตรฐาน ให้พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน เป็น 4 ระดับ ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินในระดับมาตรฐาน

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1.74	ปรับปรุง
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 1.75 - 2.74	พอใช้
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 2.75 - 3.49	ดี
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 3.50 - 4.00	ดีมาก

2. การประเมินอิงสถานศึกษา ประกอบด้วย การพิจารณาพัฒนาการของคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา และการบรรลุมาตรฐานเป้าหมายของสถานศึกษา โดยมีมติในการพิจารณา วิธีการพิจารณา และการสรุปผลการพิจารณา ดังนี้

2.1 มติในการพิจารณา พัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและการบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 พัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและ การบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา

พัฒนาการของคุณภาพการศึกษา	การบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา	
	บรรลุ	ไม่บรรลุ
มี	ดีมาก (4)	ดี (3) + มีความตระหนักและความพยายาม
ไม่มี	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)

2.2 วิธีการพิจารณา ได้ให้ความหมายของพัฒนาการ และ การบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายของสถานศึกษา ดังนี้

2.2.1. มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และผลการประเมินในรอบที่สอง (เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) สูงกว่า ผลประเมินรอบแรก หรือ มีผลประเมินทั้งในรอบแรกและรอบที่สองไม่ต่ำกว่าระดับดี

2.2.2 ไม่มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

และผลการประเมินในรอบที่สอง (เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) ต่ำกว่าผลประเมินรอบแรก หรือ ผลประเมินในรอบแรกและรอบที่สองซึ่งต่ำกว่าระดับดีและไม่แตกต่างกัน

2.2.3 บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน หมายถึง สถานศึกษามีความสำเร็จในการปฏิบัติสามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน โดยนำผลประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรกไปใช้วางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และมีหลักฐานแสดงความตระหนักใน ความสำคัญและความพยายามในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา

2.2.4 ไม่บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน หมายถึง สถานศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ มาสามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายของแผนพัฒนา สถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน โดยไม่ คำนึงถึงความตระหนักในความสำคัญ และความพยายามในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสู่มาตรฐาน ของสถานศึกษา

2.3 การสรุปผลการประเมินอิงสถานศึกษา มีระดับของมาตรฐาน และคะแนนดังปรากฏ ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การสรุปผลการประเมินอิงสถานศึกษา

คำอธิบาย	ระดับ	คะแนน
ไม่มีการพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา และ ไม่บรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผน	ปรับปรุง	1 คะแนน
ไม่มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาแต่บรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผน หรือมีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา แต่ไม่บรรลุ มาตรฐาน/เป้าหมายตามแผน และหลักฐานแสดงความตระหนัก ในความสำคัญและความพยายามในการปฏิบัติอย่างไม่เด่นชัด	พอใช้	2 คะแนน
มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา และมีหลักฐานแสดงความ ตระหนักในความสำคัญและความพยายามในการปฏิบัติอย่าง เด่นชัด แต่ไม่บรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผน	ดี	3 คะแนน
มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา และบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมาย ตามแผน	ดีมาก	4 คะแนน

3. การรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในระดับมาตรฐานให้เฉลี่ยผลประเมินระดับมาตรฐานแบบอิงเกณฑ์ และแบบอิงสถานศึกษา ถ้าได้ค่าเฉลี่ยของผลประเมิน 2.75 จากระบบ 4 คะแนน แสดงว่า สถานศึกษามีผลการจัดการศึกษาในมาตรฐานนั้นๆ ที่ได้มาตรฐาน คุณภาพสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จะให้การรับรองคุณภาพการศึกษาในมาตรฐานนั้นๆ ของสถานศึกษา

4. การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษา ในภาพรวมในการรับรองคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สถานศึกษาต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

4.1 สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลประเมินคุณภาพภายนอกไม่ต่ำกว่าระดับดี (มากกว่าหรือเท่ากับ 2.75 ในระบบ 4 คะแนน)

4.2 สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยของผลประเมินในระดับดีขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของมาตรฐานที่ประเมิน กล่าวคือ ได้ระดับดีขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 11 มาตรฐานใน 14 มาตรฐาน

4.3 สถานศึกษาไม่มีผลประเมินคุณภาพภายนอกของมาตรฐานอยู่ในระดับปรับปรุง โดยนับเฉพาะมาตรฐานที่ได้ระดับปรับปรุงทั้งแบบอิงเกณฑ์และอิงสถานศึกษา

มาตรฐานการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรมจริยธรรม/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดีและมีครูเพียงพอ มี 7 ตัวบ่งชี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรมและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน
3. มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาผู้เรียน
4. มีการแสวงหาความรู้ละเทคนิควิธีการใหม่ๆ รับฟังความคิดเห็น ใจกว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลง

5. จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่า
6. สอนตรงตามวิชาเอก – โท หรือตรงตามความถนัด
7. มีจำนวนเพียงพอ (หมายถึงครูและบุคลากรสนับสนุน)

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 7 ตัวบ่งชี้

1. มีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. มีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. มีความสามารถใช้เทคโนโลยีในการในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน
5. มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน
และอิงพัฒนาการของผู้เรียน
6. มีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ
7. มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการวิจัยที่ได้นิยมใช้ในการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนของครู หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การมีส่วนร่วม และความร่วมมือของผู้ปฏิบัติงานวิจัย มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการสรุปได้ ดังนี้

สุภางศ์ จันทวานิชน์ (2540, 68) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าดี เหมาะสม ตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัยมาดำเนินการปฏิบัติ เพื่อทดสอบว่าใช้ได้หรือไม่ ประเมินความเหมาะสมในความเป็นจริงควบคุมแนวทางปฏิบัติการ แล้วนำผลมาปรับปรุงปฏิบัติการ เพื่อนำไปใช้ทดสอบใหม่จนกว่าจะได้ผลที่เป็นที่น่าพอใจ

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2540, 10) กล่าวว่า การวิจัยลักษณะนี้จะเป็นการวิจัยเพื่อหาทางในการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาเฉพาะด้าน และยังเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่ง เพราะว่างานวิจัยในรูปแบบนี้จะสามารถนำไปใช้ในสภาพจริงๆ ทันท่อเหตุการณ์ได้ทันทีเลย ซึ่งจะเป็นการวิจัยรูปแบบใหม่ วิธีปฏิบัติการการใหม่หรือเทคนิคใหม่หรือวิจัยโครงการใหม่ๆ หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีการสอนรูปแบบใหม่เทคนิคการสอน เป็นต้น

สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2540, 136) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงคนหรือการตรวจสอบตนเอง เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานประการหนึ่งทำให้เข้าถึงการปฏิบัติงานของตนเอง และทีมงานหรือองค์กรประการหนึ่งและการตัดสินใจในการเลือกสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประการหนึ่ง

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537, 10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็น การวิจัยประเภทหนึ่ง ที่มีกระบวนการในการปฏิบัติอย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติตลอดจนวิเคราะห์วิจารณ์ผล โดยมีกระบวนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน การ ลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ในการดำเนินการวิจัยนั้นจะต้องดำเนินไป อย่างต่อเนื่องจนกว่าจะได้ผลเป็นข้อสรุปที่แก้ไขได้จริง หรือสามารถพัฒนาสถานการณ์ของสิ่งที่ได้ ศึกษา ค้นคว้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประวิต เอราวรรณ์ (2545, 135) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็น วิธีการศึกษาค้นคว้าแบบสองสะท้อนตนเองของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ โดยการระบุปัญหา หรือความต้องการพัฒนาในงานที่ต้องรับผิดชอบ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด เป็นการวิจัยที่ทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันที และสะท้อน ข้อมูลเกี่ยวกับการ ปฏิบัติงานต่างๆ ให้เพื่อนร่วมงานได้มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางที่ได้ ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาการทำงานต่อไป การวิจัยเชิงปฏิบัติการมาจากการเชื่อมโยง คำสองคำ คือ คำว่าการปฏิบัติ (Action) และการวิจัย (Research) ซึ่งเป็นการเน้นให้เห็นความหมาย ว่าเป็นการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานหรือเป็นการเชื่อมโยง ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติให้เป็นหนึ่งเดียวกันจากแนวความคิดไปสู่การปฏิบัติ

บุญชม ศรีสะอาด (2543, 12) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัย เพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540, 133) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นรูปแบบการวิจัยที่ สะท้อนถึงตนหรือการตรวจสอบตนเองเพื่อให้ผู้ร่วมทำวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานประการหนึ่ง ทำให้เข้าใจการปฏิบัติงานของตนเองและทีมงานหรือองค์กรประการหนึ่ง และตัดสินใจในเลือก สภาพการณ์ที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประการหนึ่ง

สมบัติ บุญประคม (2545, 36) ให้ความหมายว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัย ประเภทหนึ่งซึ่งใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติโดยการใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือกระทำจริง การสังเกต และสะท้อนผลการปฏิบัติ การดำเนินงานจะต้องต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแผนเข้าสู่ วงจรใหม่ จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ปัญหาได้จริง หรือสถานการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ Ebbutt (ประวิต เอราวรรณ์, 2545, 4; อ้างอิงมาจาก Ebbutt, 1983) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเน้น ที่วิธีการดำเนินงานว่าเป็นการใช้วิธีการเชิงระบบ เพื่อพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในการปฏิบัติงานอย่างมีแนวทาง และสองสะท้อนผล การปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นของตนเอง Kemmis และ McTaggart (ประวิต เอราวรรณ์, 2545, 5; อ้างอิงมาจาก

Kemmis and McTaggart, 1991, 169-170) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบของการศึกษาวิจัยแบบส่องสะท้อนตนเองของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน จากผลการปฏิบัติงานของกลุ่มเพื่อพัฒนาปรับปรุงวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องชอบธรรมกับบริบททางสังคม รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานและวิเคราะห์วิจารณ์ ผลการปฏิบัติ เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ โดยการใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติจริง การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประวิต เอรารวรรณ (2545, 1-15) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้ นับตั้งแต่ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกัน ได้เขียนบทความชื่อ “Action Research and Minority Problem” ในวารสาร “Journal of Social Issues” ตีพิมพ์ในปี 1946 ทำให้แนวคิดการทำวิจัย (Research) ไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติงาน (Action) โดยผู้วิจัยงานเป็นนักวิจัยเองได้เผยแพร่อย่างกว้างขวางในทวีปยุโรปหลายประเทศ ตลอดช่วงระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา สำหรับประเทศไทยแนวคิดนี้แพร่หลายมากพอสมควรในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษานี้ แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการมีอิทธิพลมาก คือ แนวคิดจากมหาวิทยาลัย Deakin ประเทศออสเตรเลีย อย่างไรก็ตามแนวคิดในเรื่องนี้ได้รับการกล่าวถึงกว้างขวางที่สุด เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ระบุไว้ในมาตรา 30 ว่าให้สถานศึกษาสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาในโรงเรียนโดยใช้การวิจัย จึงทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาสนใจแนวคิดเรื่องนี้อย่างมาก โดยเฉพาะการนำแนวคิดวิจัยปฏิบัติการไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่เรียกว่า Classroom Action Research ประวิต เอรารวรรณ (2545, 4) กล่าวว่า คำว่า Action Research เมื่อพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์หรือจุดมุ่งหมาย เป็นเกณฑ์ในการจำแนกประเภทของการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ซึ่งได้มีการบัญญัติหรือกล่าวถึงในตำราภาษาไทยหลายคำ เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติ การวิจัยดำเนินการ หรือการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งน่าจะทำความเข้าใจในความหมายและมโนทัศน์ของคำให้ชัดเจน

ประวิต เอราวรรณ์ (2545, 6) กล่าวว่า มโนทัศน์พื้นฐานที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีอยู่ 7 ประการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการเชื่อมโยง 2 เรื่องเข้าด้วยกัน คือ แนวคิด (Ideal) ซึ่งเป็นทฤษฎี (Theory) หลายๆ ด้านที่อยู่บนหอคอยงาช้าง (Ivory Tower) ไปสู่การปฏิบัติจริง (Practical) ซึ่งอยู่ล่างๆ ที่เป็นระดับรากหญ้า (Grass Root)
2. ผู้ปฏิบัติงาน คือ นักวิจัย (Practitioners as a Researcher) ซึ่งอยู่ในองค์กรหรือชุมชนที่กำลังเผชิญสภาพการณ์การปฏิบัติงานที่เป็นปัญหา หรือข้อสงสัยที่คลุมเครือไม่กระจ่าง
3. เป้าหมาย คือ เพื่อแก้ปัญหา (To Solve Problem) และเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพ (To Improve Professional Practice)
4. หัวใจสำคัญที่แฝงอยู่ในกระบวนการ (Process) ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือการมีส่วนร่วม (Participation) และความร่วมมือกัน (Collaboration) เพื่อนำไปสู่ความเกี่ยวพัน (Involvement) ของผู้เกี่ยวข้อง (Participants) ในองค์กรหรือชุมชนที่ดำเนินการวิจัย
5. การมีส่วนร่วม (Participation) ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การร่วมกันตระหนักในปัญหา (Awareness) วางแผน (Plan) ตัดสินใจ (Decision Making) ลงมือปฏิบัติ (Practice) ส่องสะท้อนตัวเอง (Reflection) การรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging)
6. เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าแบบวิวัฒน์ (Evolving) ที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นเป็นลำดับจากจุดเล็กๆ (Small Scale) ของคนกลุ่มหนึ่งในประเด็นปัญหาที่ไม่ใหญ่โตซับซ้อนเกินไป
7. จุดเด่นข้อหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ผู้ปฏิบัติงานในฐานะนักวิจัยเมื่อได้ทำวิจัยแล้วผลวิจัยจะตอบสนองความต้องการของตนเอง ทำให้อยากศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงพัฒนางานต่อไป (Self-reflective Inquiry)

เคอร์ท เลวิน (Kurt, 1946, 34-36) กล่าวว่า มโนทัศน์การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีเป้าหมายที่ต้องการให้การปฏิบัติในสังคม ทั้งการวางแผนหรือการบริหารจัดการเป็นไปอย่างดีที่สุดซึ่งเป็นการวิจัยที่มีลักษณะต้องเทียบเคียงกับเงื่อนไขและผลที่เกิดขึ้น ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมที่มีความแตกต่างกัน และผลการวิจัยนั้นเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

พันธุทิพย์ รามสูต (2540, 8) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบของวิธีการศึกษาค้นคว้าแบบส่องสะท้อนตนเองเป็นหมู่คณะของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์ทางสังคมเพื่อต้องการที่จะพัฒนาลักษณะที่ชอบธรรมและความชอบด้วยเหตุผลของวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับภาวะทางสังคมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

จึงสรุปได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าแบบร่วมมือกัน เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ที่ตนเอง ทีมงานหรือองค์กรกำลังเผชิญอยู่ให้เกิดแนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงานและสะท้อนผลการปฏิบัติงานให้เกิด ขึ้นเองของตน ทีมงาน และองค์กร

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประวิต เอราวรรณ์ (2545, 8-9) กล่าวว่าลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีอยู่หลายประการ โดยอาศัยแนวคิดของ Elliott (1978) ดังนี้

1. ปัญหาที่นำมาวิจัย ต้องเป็นปัญหาของผู้ปฏิบัติงาน
2. ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้
3. ปัญหานั้นเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่ปัญหาในเชิงทฤษฎีหรือเชิงหลักการ
4. มีการเสนอทางออกของปัญหาและปรับเปลี่ยนไปจนกว่าการวิจัยจะเสร็จสิ้น
5. เป้าหมายคือต้องการให้ผู้วิจัยเข้าใจปัญหา
6. ใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยและสถานการณ์ปัญหาที่เกะคิดเพื่อศึกษา

7. กรณีศึกษาในที่นี้ เป็นการรายงานตามการรับรู้และความเชื่อในสิ่งต่างๆของครู หรือผู้เรียน

8. ใช้การบรรยายข้อมูลจากสัญลักษณ์ทางภาษาที่แสดงออกมาในชีวิตประจำวัน
 9. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ได้อย่างอิสระ
 10. เปิดรับหรือรวบรวมข้อมูลได้อย่างอิสระภายในกลุ่มหรือในระหว่างการปฏิบัติ
- ประวิต เอราวรรณ์ (2545, 140) กล่าวว่า ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีดังนี้

1. ผู้วิจัย คือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน
2. สิ่งที่ถูกวิจัย คือ การปฏิบัติงานในภาระหน้าที่ต่างๆ
3. วัตถุประสงค์การวิจัย คือ การพัฒนาการทำงาน การค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเน้นผลการวิจัยที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงการทำงาน

4. วิธีการวิจัย คือ กระบวนการค้นหาข้อความรู้ที่มีขั้นตอนหลักสำคัญการวิจัย และการปฏิบัติโดยลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการเป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานและผลที่เกิดขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงาน/เพื่อนร่วมงานในการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานและผลที่ได้รับ เป็นกระบวนการที่มีการดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่ง

ของการทำงาน กล่าวคือปฏิบัติงานไปวิจัยไป และผลที่ได้รับจากการวิจัย นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงาน ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 ลักษณะของการวิจัยและการปฏิบัติ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงมีคุณลักษณะสำคัญ คือ เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นกระบวนการในการดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

สุวิมล ว่องวานิช (2544, 12) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยปฏิบัติการที่ต้องดำเนินงานที่เป็นวงรอบต่อเนื่อง มีระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมและเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นหนึ่งของการทำงานปกติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริง

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537, 13) กล่าวว่า หลักการสำคัญๆ ที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาโดยการเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นและการเรียนรู้ลำดับของการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการทำงานของกลุ่ม (Participatory) และใช้การปรึกษาหารือ ร่วมมือทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการปฏิบัติตามแนวทางของกลุ่มกำหนด
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบ ในทุกๆ ขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบ (Systematic Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเชิงนามธรรมมาทดลองฝึกปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) แนวคิดนั้นถูกต้องหรือผิด

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เริ่มจากจุดเล็กๆ (Start Small) อาจเริ่มต้นจากบุคคล (ครู/นักวิจัย) คนเดียวพยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติการต้องศึกษา รับฟังข้อคิดเห็นและอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้เกี่ยวข้อง

6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ให้เป็นแนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่เดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อมูลเชิงทฤษฎี (Proposition) ได้แนวทางวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540, 136) กล่าวว่า ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและร่วมมือ (Participation and Collaboration) ใช้การทำงานแบบกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคน มีส่วนสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกันในทุกกระบวนการของการวิจัย ทั้งการเสนอความคิดเห็นเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติตลอดจนการวางแผนการวิจัย

2. เน้นการปฏิบัติการ (Action Orientation) การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและศึกษาผลของการปฏิบัติ เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา

3. ใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Function) การวิเคราะห์การปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งจากสิ่งที่สังเกตได้จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลเพื่อปรับปรุงแผนปฏิบัติ

4. ใช้วงจรการปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ตามแนวความคิดของ Kemmis และ Mc Taggart คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกต (Observing) การสะท้อนผล (Reflecting) ตลอดจนการปรับปรุงแผน (Re-Planning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่เป็นที่พอใจและได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป

จึงสรุปได้ว่า หลักการสำคัญๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีดังนี้ การวิจัยปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษา เป็นการทำงานของกลุ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีการสะท้อนการปฏิบัติโดยการประเมินตรวจสอบในทุกๆ ขั้นตอน เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีระเบียบ โดยเริ่มจากจุดเล็กๆ และเป็นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ให้แนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึก

จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537, 11) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำเอางานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเป็นสาเหตุให้งานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากนั้นใช้แนวคิดเชิงทฤษฎีและ

ประสบการณ์ปฏิบัติงานที่ผ่านมาเสาะหาข้อมูลและวิธีการที่คาดว่าจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ แล้วสะท้อนวิธีการดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

ศุณีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540, 134) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อปรับปรุงผลงานหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดเฉพาะที่และเฉพาะเรื่องมากกว่าเพื่อสร้างผลผลิตหรือสร้างองค์ความรู้ การผลิตความรู้หรือการแสวงหาผลประโยชน์ของความรู้เป็นเพียงเป้าหมายรองหรือเป็นผลพวงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นั่นหมายถึงว่าการวิจัยปฏิบัติการมุ่งเน้นการนำความรู้เชิงทฤษฎีมาผสมผสานหรือบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขหรือแสวงหาคำตอบที่แจ่มชัดอันนำไปสู่การแก้ปัญหาย่างทันทั่วทั้งที่

จึงสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานเฉพาะที่เฉพาะเรื่องให้ดีขึ้น โดยนำความรู้จากทฤษฎีมาบูรณาการกับการปฏิบัตินำไปสู่การแก้ปัญห เพื่อประสิทธิภาพของคน

ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประวัติ เอรารรณ (2545, 7) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Action Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่อาศัยกระบวนการวิทยาศาสตร์เป็นวิธีวิจัยหรือวิธีแก้ปัญห

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเชิงปฏิบัติ (Practical – deliberative Action Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจและปรับปรุงพัฒนาวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งรูปแบบนี้จะเน้นให้เกิดการวิจัยขึ้นจากค่านิยมในการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้เริ่มโครงการ และบทบาทของผู้วิจัย คือ การกระตุ้น และช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจ และทำการปรับปรุงการปฏิบัติงาน ได้แก่

2.1 รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ John Elliott จะเน้นวิธีการให้ผู้ปฏิบัติงานสะท้อนการพัฒนาตนเองในมุมมองของ John Elliott เขาเชื่อว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี ในสถานการณ์ทางสังคม

2.2 รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการของ David Ebbutt ซึ่งเสนอว่าแนวทางที่ดีที่สุดในการคิดเชิงกระบวนการ คือ ลำดับขั้นตอนตามวงจรแห่งความสำเร็จ ไม่ใช่การดำเนินการแบบเกลียว

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเชิงอิสระ (Emancipatory Action Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการขององค์กร โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยกลุ่มผู้วิจัยมีอิสระในการเผชิญหน้ากับปัญหา และร่วมมือกันแสวงหาวิธีการที่ดีที่จะแก้ไข แล้วส่งสะท้อนตนเองจากผลการปฏิบัติ เช่น รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin หรือการวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Kemmis และคณะซึ่งมีความคิดว่า

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะเป็นเกลียว ประกอบด้วย การวางแผนการปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล

จึงสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Action Research) การวิจัยปฏิบัติการเชิงปฏิบัติ (Practical or liberative Action Research) การวิจัยปฏิบัติการเชิงอิสระ (Emancipatory Action Research) การวิจัยปฏิบัติการในแต่ละประเภท จะมีรูปแบบและกระบวนการที่แตกต่างกันตามแนวคิดของแต่ละบุคคล ได้แก่ แนวคิดของ Kurt Lewin, Taba – Noel Hilda Taba, Lippitt – Radke, John Elliott, David Ebbutt, Kemmis และคณะ

หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประวิต เอราวรรณ์ (2545, 9-10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีหลักการสำคัญ 16 ประการ ดังนี้

1. เพิ่มพูนความเข้าใจในปัญหาต่างๆ
2. มุ่งปรับปรุงการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานของบุคคล
3. เน้นที่ปัญหาเร่งด่วนของผู้ปฏิบัติงาน
4. ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
5. ดำเนินการวิจัยภายใต้สถานการณ์ที่กำลังเป็นปัญหา
6. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ
7. เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีหรือศึกษาเพียงหน่วยเดียว
8. ไม่มีการควบคุมหรือจัดกระทำต่อตัวแปร
9. ปัญหา วัตถุประสงค์ และระเบียบวิธี มีลักษณะเป็นกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ความจริง
10. มีการประเมินหรือสะท้อนผลที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวน
11. ระเบียบวิธีวิจัยมีลักษณะเป็นนวัตกรรม สามารถคิดขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับปัญหาได้
12. กระบวนการศึกษามีความเป็นระบบหรือเป็นวิทยาศาสตร์
13. มีการแลกเปลี่ยนผลวิจัยและมีการนำไปใช้จริง
14. ใช้วิธีการแบบบรรยายข้อมูล หรือการอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ
15. คิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมาจากการทำความเข้าใจ การตีความหมาย และการคิดอย่างอิสระ

16. เป็นการวิจัยที่ปลดปล่อยความคิดอย่างอิสระ และเป็นการเสริมสร้างพลังร่วมในการทำงาน (Empowerment) ให้ผู้เกี่ยวข้อง

รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา

ได้มีผู้กล่าวถึงรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา ดังนี้

ประวิต เอราวรรณ์ (2545, 24-25) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาได้แพร่หลายอย่างรวดเร็วและมีพัฒนารูปแบบอย่างมากมาย ในระยะต่อมา คอลล์เฮาน์ (ประวิต เอราวรรณ์, 2545, 24-25; อ้างอิงมาจาก Calhoun, 1993) ได้ใช้ขอบเขตการทำวิจัยเป็นเกณฑ์เพื่อจัดรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ 3 รูปแบบ คือการวิจัยปฏิบัติการแบบเอกตบุคคล (Individual Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Action Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียน (School wide Action Research) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเอกตบุคคล (Individual Action Research) เป็นการวิจัยที่ทำโดยครูเพียงคนเดียว โดยมีจุดประสงค์และกระบวนการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนเพียงห้องเดียว ครูจะระบุและนิยามขอบเขตปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชั้นเรียน วิธีการสอนความสามารถทางสติปัญญา หรือพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนจากนั้นครูจะทำการแสวงหาข้อสรุปของปัญหานักเรียนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องโดยตรงในการช่วยเหลือเพื่อหาทางเลือกของการแก้ปัญหาและพิจารณาผลที่เกิดขึ้น ส่วนผู้ปกครองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะของแหล่งผู้ให้ข้อมูล โดยครูเป็นผู้ใช้ผลวิจัยในการเปลี่ยนแปลงชั้นเรียนนั้น

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Action Research) เป็นการวิจัยซึ่งครูหลายๆ คน มีความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาแบบเดียวกันแล้วร่วมมือกันทำวิจัยจุดประสงค์และกระบวนการเน้นที่ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเพียงห้องเดียวหรืออาจเป็นปัญหาที่เหมือนกันแต่เกิดขึ้นในหลายห้องเรียนก็ได้ โดยเป็นปัญหาที่ไม่กว้าง (Small Scale) แต่จะเน้นที่ปัญหาในชั้นเรียน สำหรับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีลักษณะเช่นเดียวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบเอกตบุคคล ผู้ใช้ผลวิจัย คือ กลุ่มนักวิจัย

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียน (School wide Action Research) เป็นการวิจัยที่โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งต้องการที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาคุณภาพนักเรียน หลักสูตรการเรียนการสอน ระบบการพัฒนาครู หรือระบบต่างๆ ในโรงเรียนที่ทำวิจัยโดยการแสวงหา วิธีการเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาโดยดำเนินการพัฒนาพร้อมกันทั้งโรงเรียน จุดประสงค์และกระบวนการเน้นการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนใน 3 ลักษณะ คือ แก้ปัญหาในองค์กร ปรับปรุงการปฏิบัติงานและพัฒนาคุณภาพนักเรียน การวิจัยปฏิบัติการประเภทนี้ ครูทุกคน และทุกชั้นเรียนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการ และการประเมินผล นอกจากนี้ นักเรียนและผู้ปกครองยังมีส่วนเกี่ยวข้องในการรวบรวม

ข้อมูลและอธิบายข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอีกด้วย โรงเรียน คือ ผู้ที่ใช้ผลการวิจัยระดับเบื้องต้น รวมถึงนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและคณะกรรมการโรงเรียนก็มีส่วนร่วมในการใช้ข้อมูลเช่นกัน การวิจัยปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียนนี้ เป็นรูปแบบรวมของการวิจัยปฏิบัติการทั้งหมดการอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในโรงเรียน ซึ่งผลของการวิจัยลักษณะนี้ คือ เกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกลุ่ม และการจัดการร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของโรงเรียน

จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษาในปัจจุบันแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเอกัตบุคคล (Individual Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Action Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียน (School wide Action Research)

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการ ดังนี้

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537, 10-30) ได้กล่าวถึง กระบวนการ ขั้นตอนสรุปหลักการของการปฏิบัติการเชิงวิจัยได้ ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานการปฏิบัติการวิจัย มีขั้นตอนที่สำคัญๆในการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ประสงค์จะศึกษา ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ทำการวิจัยจะต้องศึกษารายละเอียดของปัญหาที่จะศึกษาอย่างชัดเจน จะต้องมียุทธวิธีรองรับในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

1.2 เลือกปัญหาสำคัญที่เป็นสาระควรแก่การวิจัย เลือกโดยอาศัยทฤษฎีมาร่วมพิจารณาลักษณะปัญหาและสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนต้องสร้างสมมติฐานของการวิจัยในรูปแบบของข้อความที่ต้องการประเมิน ที่แสดงความสัมพันธ์ปัญหากับหลักการหรือทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

1.3 เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัยที่จะช่วยให้ตอบปัญหาตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เครื่องมือที่ใช้มี 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ หรือฝึกหัดตามวิธีการและเครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากการปฏิบัติ

1.4 บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยทั้งส่วนที่เป็นความก้าวหน้าและเป็นอุปสรรคตามวงจรปฏิบัติการ คือ ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติการสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ การเก็บสะสมบันทึกไว้เพื่อใช้ในการปรับปรุง วงจรปฏิบัติการต่อไป และเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์หาคำตอบของสมมติฐาน

1.5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ของข้อมูลที่รวบรวมไว้ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การตรวจสอบรายละเอียดของข้อมูลเพื่อให้แน่ใจในความถูกต้อง

ต้อง แสดงรายละเอียด อธิบายสถานการณ์ จัดหมวดหมู่ และแยกประเภทของกลุ่มข้อมูลตามหัวข้อที่เหมาะสม เปรียบเทียบข้อแตกต่างและคล้ายคลึงของข้อมูล

1.6 ตรวจสอบข้อมูลของกลุ่มผู้วิจัยที่ได้พิจารณาไว้แล้วอีกครั้งหนึ่งเพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาที่ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยสรุปประมวลเป็นหลักการ (Principle) รูปแบบ (Model) ของการปฏิบัติหรือเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) หรือทฤษฎี (Theory) ทั้งนี้ต้องอาศัยตรรกวิทยา โดยวิธีอุปมาน และความรู้อันสูงของทฤษฎีด้วย

2. ขั้นตอนการปฏิบัติการวิจัย เป็นกระบวนการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานในโรงเรียน มีวิธีการดำเนินการตามวงจรของการปฏิบัติงานวิจัย ดังนี้

2.1 การวางแผน (Planning) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาาร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร

2.2 การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบไปด้วย เพื่อให้การแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะต้องมีความยืดหยุ่นปรับได้

2.3 การสังเกต (Observe) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเข้าช่วย

2.4 การสะท้อนผล (Reflect) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นการจำเป็นที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และของระบบการศึกษาที่ประกอบอยู่ โดยผ่านการถกอภิปรายปัญหา การประเมิน โดยกลุ่มจะทำให้แนวทางการพัฒนา ขั้นตอนดำเนินการกิจกรรมและเป็นขั้นตอนพื้นฐานของข้อมูลนำไปสู่การปรับปรุง ละการวางแผนปฏิบัติต่อไป

3. สรุปหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการที่ต้องตระหนักอยู่เสมอ คือ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อกระบวนการดำเนินการวิจัย นั่นคือการวิจัยชนิดนี้ไม่ควรจะทำตามลำดับและควรจะใช้วงจรของการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล การปฏิบัติ เพื่อนำมาปรับปรุงแผนการแล้วดำเนินการที่ปรับปรุงใหม่ ซึ่งวงจรของ 4 ขั้นตอนดังกล่าว จะมีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน (Spiral) กระทำซ้ำตามวงจรจนกว่าจะได้ผลการปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายการวิจัย ปฏิบัติการอาจเริ่มต้นโดยครู นักเรียน หรือนักศึกษาแล้วปฏิบัติการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางพัฒนาขึ้น โดยรับฟังความคิดเห็น ข้อดีเสียของผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ คือ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

ผู้บริหารและสังคมภายนอก บันทึกการปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขั้นตอนที่สำคัญ มีดังนี้

3.1 บันทึกการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติ

3.2 บันทึกการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาและการสื่อสารในห้องเรียน หรือหน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องแก้ไข

3.3 บันทึกผลการปฏิบัติการพัฒนาที่เป็นข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย

ขั้นตอนและกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนและกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประวิต เอรารวรรณ (2545, 26-27) กล่าวว่า จากแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สามารถสรุปองค์ประกอบของขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนและชั้นเรียนได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสำรวจ วิเคราะห์สภาพทางการปฏิบัติงาน เพื่อกำหนดจุดพัฒนา ขั้นตอนนี้ นักวิจัยสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือต่างๆ มารวบรวมข้อมูลได้ เช่นการสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกเหตุการณ์ การตรวจสอบและวิเคราะห์เอกสาร การทดสอบ ในขั้นตอนนี้ถ้าหากเป็นการวิจัยปฏิบัติการที่มีบุคคลภายนอกร่วมเป็นนักวิจัย ต้องให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการกำหนดปัญหา หรือกำหนดจุดพัฒนาหรือหาจุดสนใจร่วมกันที่จะวิจัยไม่ควรที่จะเป็นบทบาทของนักวิจัยภายนอกเท่านั้นขั้นตอนที่ 2 การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาและ/หรือเพื่อพัฒนา ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยกลุ่มผู้เกี่ยวข้องหรือกลุ่มนักวิจัยร่วมกันกำหนดแผนงานที่จะนำไปใช้ ซึ่งแผนควรประกอบด้วยจุดประสงค์ของแผน ขั้นตอนและวิธีการ เครื่องมือและวิธีการวางแผนอาจได้มาจากการสัมภาษณ์ การตรวจสอบและวิเคราะห์เอกสาร กระบวนการกลุ่มขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติตามแผนงาน นักวิจัยนำแผนที่จัดทำขึ้นไปปฏิบัติในสภาพการณ์ทำงานที่เป็นปัญหาอยู่ และมีการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลนั้น อาจทำเป็นบันทึกประจำวันหรืออนุทิน การทำตารางปฏิบัติงาน การทำตารางวิเคราะห์และเวลา เป็นต้นขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างและภายหลังการดำเนินการตามแผน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการเชิงปริมาณ เช่น การใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบวัด แบบบันทึก การสังเกต แบบทดสอบขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล เมื่อได้ข้อมูลและผลการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้แล้ว นักวิจัยรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องต้องมีการร่วมกันพิจารณาจุดเด่นจุดด้อยที่ต้องพัฒนาหรือแก้ไขต่อไป การรวบรวมข้อมูลในขั้นนี้อาจใช้แบบประเมินผลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มหรือเทคนิคการระดมสมอง เป็นต้น

นุชานา เหลืองอังกูร (ม.ป.ป., 44-49) กล่าวว่า ขั้นตอนของการทำวิจัยปฏิบัติการมี ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพปัญหา อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 การใช้เทคนิคระดมพลังสมองสร้างสรรค์ (A-I-C) เป็นการระดมความคิดเห็นของกลุ่มต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง เมื่อได้ข้อสรุปความแตกต่างดังกล่าวถือเป็นปัญหา/ สิ่งที่ต้องการปรับปรุง ทางกลุ่มช่วยกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และร่วมกันวางแผนทางแก้ปัญหามาแนวทางการปรับปรุงงาน

1.2 การใช้เทคนิค SWOT เป็นการช่วยกันวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและ วิกฤติของการดำเนินงานหน่วยงาน โดยสมาชิกขององค์กรต่อจากนั้นจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหา เลือกปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

1.3 การวิเคราะห์สภาพปัญหาจากความเห็นของผู้เกี่ยวข้องทำโดยการสอบถามหรือ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

2. ร่างที่มาและความสำคัญของปัญหาโดยเน้นสภาพการณ์ของหน่วยงานขณะนั้น สิ่งที่ต้องการแก้ปัญหหรือปรับปรุงงาน และแนวทางการแก้ปัญหที่วางไว้ ทั้งนี้ควรอธิบายบทบาทของ นักวิจัยให้ชัดเจนว่าเกี่ยวข้องอย่างไร

3. ตั้งคำถามการวิจัยและการเขียนชื่อหัวข้อวิจัย คำถามการวิจัย ควรเป็นคำถามใน ลักษณะที่ว่าควรทำอย่างไร (How) เราจึงสามารถแก้ปัญหหรือปรับปรุงงานนี้ หรือวิธีการใดที่จะ สามารถแก้ปัญหหรือปรับปรุงงานนี้ หัวข้อวิจัยควรระบุสิ่งที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรม หรือวิธีการที่ใช้ในทางแก้ปัญหหรือปรับปรุงงาน เช่น การวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนา การดำเนินงานประกันคุณภาพในโรงเรียน การแก้ปัญหานักเรียนลาออกกลางคันโดยการขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยการเสริม กิจกรรมนอกชั้นเรียน การปรับปรุงระบบการจัดเก็บเอกสารในโรงเรียนโดยใช้หลัก 5 ส. สิ่งที่มีมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อาจได้แก่ ครู คือ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ (การพัฒนาวิชาชีพครู) จริยธรรมทักษะการปฏิบัติงาน นักเรียน คือ ความรู้ความเข้าใจเจตคติ ทักษะ และระบบงาน คือ การปรับปรุงตามนโยบายของหน่วยงาน หรือการปรับปรุงตามผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จุดหมายก็เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหหรือปรับปรุงงาน โดยวิธีการต่างๆ ที่เคยมีผู้อื่นได้ศึกษาไว้แล้ว เพื่อผู้วิจัยจะสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับ ลักษณะบริบทของหน่วยงานในการเรียนเรียงหัวข้อในบทที่ 2 ของเค้าโครงการศึกษา ค้นคว้าอิสระ ควรประกอบด้วยการบรรยายสภาพหน่วยงาน ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมที่คาดว่าจะใช้แก้ปัญหได้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

4.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ร่วมวิจัยเชิงปฏิบัติการ เราอาจจะพบว่าผู้ที่ร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยว่าเป็นผู้ร่วมวิจัย (Research Participant) ทั้งนี้ในหัวข้อประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เราอาจเพิ่มเติมถึงแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น เอกสารหลักสูตร บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การบรรยายข้อมูลเบื้องต้น การเปรียบเทียบความแตกต่าง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ขั้นต้น เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลที่ดำเนินการระหว่างการเก็บข้อมูล เช่น การถอดเทปบทสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อสังเกต การจัดกลุ่มข้อมูล เป็นการลดทอนข้อมูลให้เป็นหมู่พวกตามคุณลักษณะต่างๆ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบของความเชื่อมโยงในข้อมูลเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษา

4.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลหรือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดสอบ การเขียนบันทึกประจำวัน การประชุมปรึกษาหารือกัน

4.3 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) หรือแบบหลายมิติหลังจากที่นักวิจัยทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้แล้ว นักวิจัยสามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ ในกรณีที่แผนงานนั้นสามารถแก้ปัญหา หรือพัฒนาในสิ่งที่ต้องการสำเร็จ หรือในกรณีที่แผนงานนั้นยังไม่สามารถแก้ปัญหา หรือพัฒนาได้ตามจุดประสงค์กำหนดไว้ทั้ง 2 กรณี นักวิจัยสามารถย้อนกลับไปเริ่มต้นที่ขั้นตอนที่ 2 ได้ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

จึงสรุปได้ว่า ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมี 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ การวางแผน (Planning) ซึ่งรวมเอาการศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน การกำหนดจุดพัฒนา การเลือกกลยุทธ์/ยุทธศาสตร์ และการวางแผน เพื่อแก้ปัญหาเข้าด้วยกัน การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด (Action) การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน (Observation) และการสะท้อนผลภายหลังจากการปฏิบัติงาน (Reflection) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

บริบทของโรงเรียนวัดทางพูน

ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนวัดทางพูน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบล ทางพูน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ 80290 โทรศัพท์ 0-7536-6230 โทรสาร 0-7536-6230 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงช่วงชั้นที่ 2 โดยมีข้อมูลดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision)

ภายในปี 2554 โรงเรียนวัดทางพูน เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน (โรงเรียนดีใกล้บ้าน) ชุมชนรักและศรัทธา นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ (Mission)

พันธกิจที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการวิจัยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ให้มีคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดระบบ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม

พันธกิจที่ 3 พัฒนาระบบการวางแผน บริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

พันธกิจที่ 4 พัฒนาระบบการบริหารงบประมาณให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

พันธกิจที่ 5 พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นมืออาชีพ

เป้าหมาย/เป้าประสงค์

พันธกิจ (Mission)

พันธกิจที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญใช้กระบวนการวิจัยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ให้มีคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์

1. สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
3. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
4. ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
5. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมี

เจตคติต่ออาชีพสุจริต

6. ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

7. ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

พันธกิจที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดระบบกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คุณธรรม

เป้าประสงค์

1. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย
2. สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ
3. สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน
4. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ผู้เรียนมีสุนทรีย์ สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
6. ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

พันธกิจที่ 3 พัฒนาระบบการวางแผน บริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

เป้าประสงค์

1. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา
2. สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงานและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

พันธกิจที่ 4 พัฒนาระบบการบริหารงบประมาณให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

เป้าประสงค์

1. สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

พันธกิจที่ 5 พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นมืออาชีพ

เป้าประสงค์

1. ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบหมั่นพัฒนาตนเองเข้ากับชุมชนได้ดีและมีครูเพียงพอ
2. ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กลยุทธ์ในการพัฒนา

1. เร่งรัดการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. พัฒนาระบบการบริหารจัดการตามแนววิถีพุทธ
3. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม
5. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและการวิจัยทางการศึกษา
6. พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

แนวทางขับเคลื่อนกลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ สอดแทรกคุณธรรม นำความรู้ และประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- โรงเรียนดีใกล้บ้าน (โรงเรียนในฝัน)

กลยุทธ์ที่ 2

 พัฒนาระบบการบริหารจัดการตามแนววิถีพุทธ

- การพัฒนาระบบบริหารและองค์กร
- การจัดระบบควบคุมภายใน
- การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ
- การวิเคราะห์และพัฒนานโยบาย
- การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนองบประมาณ
- พัฒนาสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์เชิงพุทธ
- พัฒนาระบบงานสารบัญ
- พัฒนาระบบการประมวลผล/รายงานผลทางการศึกษา
- พัฒนาระบบการเงินและบัญชี

- เสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากร

กลยุทธ์ที่ 3

 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- พัฒนากระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ

- พัฒนารูปแบบและวิธีการสอนคิดวิเคราะห์
- พัฒนาทักษะการอ่าน การเขียนและการคิดเลข
- พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา
- พัฒนาครูเรื่องการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม

- พัฒนางานแนะแนว
- พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ
- พัฒนาวินัยนักเรียน
- ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมวันสำคัญ
- ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการออมทรัพย์นักเรียน
- ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือ-เนตรนารี

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและการวิจัยทางการศึกษา

- พัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต
- ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างสื่อ นวัตกรรม
- ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/แหล่งเรียนรู้/วิทยากร
- ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

- ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยและเด็กพิเศษ
- พัฒนาห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ และห้องปฏิบัติการ

คณิตศาสตร์

- พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา
- ธารรงค์ ส่งเสริม การเกณฑ์เด็กวัยเรียนเข้าเรียนในปีการศึกษาภาคบังคับ

ข้อมูลด้านการบริหาร

ชื่อ-สกุลผู้บริหาร นายลิขิต รอดเสน วุฒิกการศึกษาสูงสุด การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลนักเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2553)

1. จำนวนนักเรียน ห้องเรียน และครู (ทุกคนที่สอน)

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครูที่สอนอนุบาล 1- 2	
	เพศชาย	เพศหญิง	รวม		ครูประจำการ	ครูอัตราจ้าง
อนุบาล 1	7	11	18	1	1	-
อนุบาล 2	8	5	13	1	1	-
รวม	15	16	31	2	/	-

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครูที่สอน ป.1-ป.6	
	เพศชาย	เพศหญิง	รวม		ครูประจำการ	ครูอัตราจ้าง
ประถมศึกษาปีที่ 1	16	18	34	2		
ประถมศึกษาปีที่ 2	27	28	55	2		
ประถมศึกษาปีที่ 3	40	26	66	2		
ประถมศึกษาปีที่ 4	34	28	62	2		
ประถมศึกษาปีที่ 5	31	33	64	2		
ประถมศึกษาปีที่ 6	35	31	66	2		
รวม	183	164	347	12		

สาขานันททุ้งทับควาย

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครูที่สอน ป.1-ป.6	
	เพศชาย	เพศหญิง	รวม		ครูประจำการ	ครูอัตราจ้าง
ประถมศึกษาปีที่ 1	1	2	3	1		
ประถมศึกษาปีที่ 2	4	2	6	1		
รวม	5	4	9	2	2	
รวมทั้งหมด(วัดทางพูน และสาขาฯ)	206	184	387	16	25	

หมายเหตุ : ครูที่สอนหลายระดับ สอนระดับใดมากที่สุดให้นับรวมในระดับนั้น

1. จำนวนนักเรียนทั้งหมดทุกชั้น 387 คน จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 16 ห้อง
2. จำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อห้อง 24 คน
3. อัตราส่วนนักเรียน : ครู เท่ากับ 21 : 1
4. จำนวนนักเรียนซึ่งมีความบกพร่องที่เรียนร่วม 9 คน
5. จำนวนนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ 56 คน
6. จำนวนนักเรียนที่มีปัญญาเลิศ 65 คน
7. ร้อยละของนักเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษา ร้อยละ 95
8. ร้อยละของนักเรียนที่มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัยร้อยละ 87
9. ร้อยละของนักเรียนที่จบหลักสูตรและเรียนต่อ ร้อยละ 100
10. จำนวนนักเรียนที่ลาออกกลางคัน(ปีปัจจุบัน) - คน
11. นักเรียนส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ 95) นับถือศาสนา
 พุทธ อิสลาม คริสต์ อื่นๆ.....
12. จำนวนนักเรียนที่ทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน (รางวัลดีเด่นที่ได้รับ)

ประเภท นักกีฬา - กรีฑา ระดับอำเภอ	จำนวน	75 คน
ประเภทสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ	จำนวน	16 คน
ประเภทแข่งขันทักษะคอมพิวเตอร์	จำนวน	5 คน
ประเภทแข่งขันทักษะทางวิชาการ	จำนวน	56 คน
ประเภทร้องเพลง	จำนวน	15 คน
ประเภทประกวดวาดภาพ	จำนวน	16 คน

ข้อมูลครูและบุคลากร

1. จำนวนบุคลากร

ประเภทบุคลากร	จำนวน			ระดับการศึกษาสูงสุด				อายุเฉลี่ย (ปี)	ประสบการณ์เฉลี่ย (ปี)
	รวม	ชาย	หญิง	ต่ำกว่าป.ตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก		
ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้ง	2	2	-	-	1	1	-	44	18
ครูประจำการ *	23	6	17	-	20	3	-	48	25
ครูอัตราจ้าง/ช่วยสอน/ไม่บรรจุ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
นักการ/ภารโรง	1	1	-	1	-	-	-	-	-
เจ้าหน้าที่ธุรการ	1	1	-	-	1	-	-	-	-

* ครูที่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการหรือบรรจุเป็นครูโรงเรียนเอกชน

ข้อมูลชุมชน

1. สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ประชาชนมีฐานะยากจน ดินมีสภาพเป็นดินเปรี้ยวบริเวณป่าพรุ เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง ปลูกพืชไม่ค่อยได้ผล มีบางส่วนเป็นเนินทรายตลอดตามถนนสายนคร – สงขลา ประชาชนบางส่วนจึงออกไปประกอบอาชีพรับจ้าง เพื่อนำรายได้มาเลี้ยงครอบครัว จึงทิ้งให้บุตรหลานอยู่กันตามลำพังหรืออยู่กับปู่ย่าตายายที่ชราภาพ และบางส่วนที่ไม่ออกไปประกอบอาชีพรับจ้างนอกบ้านไม่ทำการเกษตรก็จะเล่นการพนัน ซึ่งมีแหล่งการพนันอยู่รอบๆ ชุมชน ได้แก่ บ่อนชนโค บ่อนชนไก่ และแหล่งการพนันอื่นๆ ปัจจุบันเหล่านี้เป็นเหตุให้ครอบครัวของประชากรในชุมชนนี้แตกแยกทำให้นักเรียนขาดที่พึ่งขาดความรักความอบอุ่น ต้องอาศัยอยู่กับตายาย ญาติพี่น้องหรือวัดทำให้สภาพชุมชนทางพูนเป็นชุมชนที่อ่อนแอ ไม่มีความเข้มแข็งจากฐานรากที่แท้จริง ชุมชนทางพูนมีประชากรประมาณ 9,492 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบ ได้แก่ สถานตำรวจภูธรตำบลชะเมา องค์การบริหารส่วนตำบลทางพูน ป่าพรุ ห้างหุ้นส่วนผาทองสาขาอำเภอเฉลิมพระเกียรติ วัดทางพูน ที่ทำการไปรษณีย์

ตลาดชะเมา อาชีพหลักของชุมชน คือ ทำนา ปลูกผัก และรับจ้าง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีรดน้ำผู้สูงอายุวันสงกรานต์ ประเพณีทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีชักพระ ประเพณีบวชนาค ฯลฯ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปได้แก่ กลองยาว หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก

2. ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 60 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 95 ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว 6,394 บาท ต่อปี จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 7 คน

3. โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน

โอกาสของโรงเรียน โรงเรียนอยู่ใกล้กับวัดทางพูน ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นพระภิกษุที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาจึงได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ องค์กรความรู้ วิทยากรในการจัดการเรียนรู้อย่างดียิ่ง นอกจากนี้โรงเรียนยังอยู่ใกล้กับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลทางพูน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ สถานีอนามัยบ้านสระเพลง สถานีตำรวจภูธรอำเภอเฉลิมพระเกียรติ สถานีตำรวจภูธรตำบลชะเมา ห้างหุ้นส่วนพาทอง สาขาอำเภอเฉลิมพระเกียรติจำกัด ร้านรุ่งโรจน์เฟอร์นิเจอร์ ร้าน ส.วาณิชย์ ร้านสวนหลวงก่อสร้าง กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน และพลังมวลชนต่างๆ ประกอบกับผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชนทางพูนอย่างแท้จริง ประชาชนจึงเกิดความศรัทธา เต็มใจ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา จึงสามารถระดมทรัพยากรจากกลุ่มบุคคลในชุมชน ส่วนราชการ ทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างดียิ่ง

ข้อจำกัดของโรงเรียน เนื่องจากประชากรในชุมชนมีฐานะยากจนจึงต้องออกไปประกอบอาชีพรับจ้าง ประกอบกับชุมชนอยู่ในแหล่งการพนันทำให้สภาพครอบครัวไม่เข้มแข็ง บุตรหลานขาดความรักความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ในด้านการเรียนและชีวิตความเป็นอยู่ ขาดการเชื่อมประสานในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องระหว่างบ้านกับโรงเรียน และจากสภาพข้อจำกัดของชุมชนดังกล่าวจึงทำให้โรงเรียนจึงได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารจากผู้ปกครองนักเรียนจำกัด

ข้อมูลด้านอาคารสถานที่

1. อาคารเรียนและอาคารประกอบ 7 หลัง ได้แก่ อาคารเรียน 4 หลัง อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง อาคารโรงอาหาร 1 หลัง อาคารเฉลิมพระเกียรติ 1 หลัง

2. จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 16 ห้องเรียน

ข้อมูลด้านงบประมาณและทรัพยากร

1. งบประมาณ(รับ – จ่าย)

รายได้	บาท	รายจ่าย	บาท
เงินงบประมาณ (รายหัว)	1,028,950	งบดำเนินการ	308,685
เงินนอกงบประมาณ	-	งบพัฒนาคุณภาพวิชาการ	617,370
รวม	1,028,950	รวม	

แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน
ชื่อแหล่งเรียนรู้	ชื่อแหล่งเรียนรู้
1. ห้องสมุด	ไปรษณีย์ตำบลชะเมา
2. ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์	ตลาดชะเมา
3. ห้องคอมพิวเตอร์	องค์การบริหารส่วนตำบลทางพูน
4. ห้องสหกรณ์	สถานีตำรวจภูธรตำบลชะเมา
5. ห้องพยาบาล	วัดทางพูน
6. ห้องปฏิรูปการเรียนรู้	อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
7. ห้องข้อมูลสารสนเทศ	สถานีอนามัยบ้านสระเพลง
8. ห้องส่งเสริมประชาธิปไตย	แหล่งเพาะเหียง
9. ห้องแนะแนว	ไร่นาสวนผสม
10. ห้องสื่อการเรียนการสอน	สวนป่าลุงส่วน
11. ห้องOTOP โรงเรียน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช
12. ห้องเฉลิมพระเกียรติ	โรงเรียนทางพูนวิทยาการ
13. ศูนย์ส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย	โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์
14. ห้องประชุม	วัดจันทาราม
15. หอประชุม	วัดสระเรียง
16. ห้องพักครู	สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช
17. ศูนย์พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมโสกราช

แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน
ชื่อแหล่งเรียนรู้	ชื่อแหล่งเรียนรู้
18. ศูนย์เยาวชนเกษตร	โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา
19. ฐานการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา	สนามหน้าเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
20. โรงอาหาร	วัดพระมหาธาตุนครศรีธรรมราช
21. สนามเด็กเล่น	
22. สนามกีฬา/สนามเปตอง/ ตะกร้อ	
23. ห้องน้ำห้องส้วม	

เกียรติยศชื่อเสียงและผลงานเด่น

ปีการศึกษา 2553 ได้รับรางวัลชนะเลิศ การแข่งขันกีฬาระดับอำเภอ เฉลิมพระเกียรติ

กลยุทธ์ในการพัฒนา

กลยุทธ์การสร้างความตระหนัก

ปัญหาสำคัญในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือการที่บุคลากรในสถานศึกษายังเข้าใจไม่ชัดเจนว่าการประกันคุณภาพภายในคือ การบริหารคุณภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงานตามปกติและเป็นงานที่ต้องทำอยู่แล้ว จึงทำให้รู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระนอกจากนั้นบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นกับการเน้นคุณภาพและวิธีการทำงานที่มีการตรวจสอบบางครั้งจึงเกิดการต่อต้าน จำเป็นต้องสร้างความตระหนักและพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรเป็นอันดับแรก

การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องที่บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนต้องร่วมกันทำเป็นทีม จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่าและมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพต้องปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่าและมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ถ้าบุคลากรยังมีความเข้าใจแตกต่างกันไปคนละทิศคนละทางและไม่มีทัศนคติที่ดี การประกันคุณภาพภายในในสถานศึกษาก็จะทำให้สำเร็จได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องปรับความคิดบุคลากรฝ่ายต่างๆให้อยู่ในระดับเดียวกันก่อน โดยรูปแบบที่ควรใช้ได้แก่

1. สถานศึกษาที่มีบุคลากรแกนนำ ซึ่งมีความพร้อมในด้านความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ควรจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้วิทยากรของสถานศึกษาเอง เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของครูที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและศักยภาพของสถานศึกษาที่สามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นปรัชญาของการประเมินแนวใหม่ ที่ต้องการให้บุคลากรภายในเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตนเอง

2. ในกรณีที่การมอบหมายให้บุคลากรที่เป็นแกนนำ มีบทบาทในการชี้แจงทำความเข้าใจกับเพื่อนร่วมงานด้วยตนเอง ไม่ประสบความสำเร็จก็จำเป็นต้องจัดหาวิทยากรมืออาชีพที่มีคุณภาพหรือฝีมือ มาช่วยโน้มน้าวความคิดของผู้เกี่ยวข้องให้พร้อมจะดำเนินการประกันคุณภาพด้วยใจ ดังกรณีตัวอย่างของสถานศึกษานำร่อง ซึ่งพบว่าการใช้ยุทธวิธีปลุกจิตสำนึกด้วยการเชิญวิทยากรมืออาชีพมาพูดให้บุคลากรทุกคนรับทราบพร้อมกัน ได้ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาที่แต่เดิมไม่ค่อยมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานเกิดการตื่นตัวและลุกขึ้นมาเริ่มงานทันที

3. การชี้แจงทำความเข้าใจไม่ว่าจะดำเนินการโดยบุคลากรภายในหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก ควรให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน ไม่ควรชี้แจงเฉพาะแกนนำหรือคณะทำงานเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้ทราบความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในอย่างทั่วถึงกัน และร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

ยุทธศาสตร์การสร้างความตระหนักและความรู้ ความเข้าใจ

การที่สถานศึกษาจะมีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งได้นั้นทุกคนในทีมจะต้องมีความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการประเมินตนเองว่า เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน คุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะมีความสำคัญต่ออนาคตของสถานศึกษาและประเทศชาติ รวมทั้งจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจว่าการประเมินตนเองก็คืองานในหน้าที่นั่นเอง ไม่ใช่งานที่เป็นภาระเพิ่ม นอกจากนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจงและฝึกอบรม การเรียนรู้จากเอกสาร คู่มือต่างๆ โดยผู้บริหารก็ต้องแสดงความตระหนักให้ผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างและเข้ามามีส่วนร่วม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

กระบวนการสร้างความตระหนัก

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียน ให้ความสนใจ เอาใจใส่รับรู้ เห็นคุณค่าในปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ขึ้นตอนการดำเนินการมี ดังนี้

1. สังเกต ให้ข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่และเห็นคุณค่า
2. วิเคราะห์ ให้ตัวอย่างสถานการณ์ ประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์หาสาเหตุและผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
3. สรุป ให้อภิปรายหาข้อมูลหรือหลักฐานมาสนับสนุนคุณค่าของสิ่งที่จะต้องตระหนักและวางเป้าหมายที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องนั้น

การฝึกอบรม

1. ความหมายของการฝึกอบรม

ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, สุภรณ์ ศรีพหล และกล้า ทองขาว (2527, 331) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการฝึกอบรม หมายถึง กรรมวิธีที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะคติในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. ความจำเป็นของการฝึกอบรม

ในการบริหารงานที่ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ อันได้แก่ กำลังคน เงิน ทรัพยากรตามธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ทางเทคนิคต่างๆ เป็นที่ยอมรับกันว่ากำลังคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด และมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนในการบริหาร จนมีคำกล่าวว่า เราสามารถซื้อทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการดำเนินงานได้ แต่สำหรับกำลังคนแล้วเราทำได้เพียงว่าจ้างเท่านั้น การบริหารเกี่ยวกับคน จึงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์อย่างมาก ด้วยเหตุที่คนเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหาร โอกาสที่การดำเนินงานที่จะเป็นไปได้ย่อมมีประสิทธิภาพเพียงไรจึงขึ้นอยู่กับทรัพยากรประเภทนี้ว่ามีคุณภาพหรือไม่เพียงใด ดังนั้นการพัฒนามนุษย์จึงเป็นเรื่องที่องค์กรต่างๆ ให้ความสนใจและถือเป็นหน้าที่ขององค์กรและผู้บังคับบัญชาโดยตรง การพัฒนามนุษย์อาจทำได้โดยแต่ละบุคคลขวนขวายพัฒนาตนเองแล้ว องค์กรจะช่วยให้ได้โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมขึ้นในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าวิธีการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่สุด และนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายก็คือการฝึกอบรมนั่นเอง

3. ประโยชน์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมให้ผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ความชำนาญงาน และมีทัศนคติที่ดีแล้ว ผลงานที่เกิดขึ้นย่อมมีคุณค่าและเกิดผลต่อองค์กรในที่สุด ดังนั้นการฝึกอบรมจึงถือว่าเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งขององค์กรและเป็นการลงทุนที่จะก่อประโยชน์ให้คุ้มค่า และเกิดประโยชน์โดยรวม ดังนี้ (ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, สุภรณ์ ศรีพหล และกล้า ทองขาว, 2527, 337)

- 1) ตัวผู้ปฏิบัติงานจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่จะช่วยให้สามารถทำงานได้ดีขึ้นทั้งผู้ที่เข้าทำงานใหม่และผู้ทำงานอยู่แล้วด้วยได้รับความเจริญก้าวหน้า มีการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง

2) ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความชำนาญงาน สามารถเพิ่มผลผลิต ลดปัญหาในการทำงาน รู้จักวิถีลดการใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ เกิดการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

3) ทำให้เกิดฝืนกำลังใจ มีทัศนคติที่ดี ลดอัตราการขาดงาน การลาทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร

4) ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้บังคับบัญชา ไม่ต้องเสียเวลามากในการสอนงานถ้าผู้ปฏิบัติงานได้ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีแล้ว

5) ช่วยแก้ปัญหาการบริหารงาน เช่น ลดการขัดแย้งในการทำงาน ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดี แก้ปัญหาการขาดแคลน ผู้ปฏิบัติงานในบางตำแหน่ง เป็นต้น

6) เกิดความมั่นคงขององค์กร เนื่องจากการฝึกอบรมของผู้ปฏิบัติงานจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีการพัฒนาอยู่เสมอ ถ้าขาดแคลนผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งใดๆ ก็สามารถหามาแทนได้ และลดการร้องเรียนจากผู้มาใช้บริการ

4. ประเภทของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมสามารถจำแนกได้หลายประเภทดังนี้ (ปรีชา คัมภีรปกรณ์, สุภรณ์ ศรีพหล และกล้า ทองขาว, 2527, 341-343)

1) การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน (Per-service Training) มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการฝึกฝนให้บุคลากรมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับลักษณะงาน ในหน้าที่ที่บุคลากรนั้นจะต้องปฏิบัติต่อไป และเมื่อบุคลากรใดได้รับการฝึกอบรมประเภทนี้แล้ว ย่อมพร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ที่จะได้รับมอบหมายต่อไป

2) ฝึกอบรมปฐมนิเทศ (Orientation) การฝึกอบรมประเภทนี้ใช้สำหรับการฝึกอบรมผู้ที่แรกเข้ามาทำงานในองค์กรต่างๆ โดยอาจเป็นการบรรจุแต่งตั้งใหม่ย้ายหรือโอนจากองค์กรอื่นหรือภายในองค์กรเองก็ตาม

3) การฝึกอบรมหลังเข้าทำงานแล้ว (In-service Training) การฝึกอบรมประเภทนี้ใช้เป็นการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้าทำงานอยู่แล้วเพื่อประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการเพื่อนำความรู้ และทักษะไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพการงาน เกิดขวัญกำลังใจที่ดี การฝึกอบรมประเภทนี้มีขึ้นเองจากมูลเหตุที่ว่าบุคคลใดก็ตามหลังจากทำงานแล้วในช่วงเวลาหนึ่ง ย่อมมีความจำเป็นต้องเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคคลนั้นจะก็สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

5. ขั้นตอนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิผล

5.1 การวางแผน สืบหาความต้องการ การส่งเสริม การเลือกผู้สอน

5.2 การจัดโปรแกรม กลยุทธ์การสอน เทคนิคบันทึกการสอน คู่มือและโปรแกรม

หลักสูตร

5.3 การนำไปใช้ การเลือกคณะอาจารย์ การสอนปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้

5.4 การประเมินผลและติดตามผล ความคล่องตัว การปรับปรุงผลผลิต

ข้อพิพาทที่สำคัญต่อขั้นตอนทั้งสี่จะนำไปสู่โปรแกรมการฝึกอบรมที่มีประสิทธิผล ดังนั้นวัตถุประสงค์ของบทความนี้ก็คือ การตรวจสอบขั้นตอนแต่ละขั้นตอน ผู้การฝึกอบรมที่มีประสิทธิผล ในขั้นตอนการวางแผนจะต้องมีการสำรวจข้อบกพร่องเพื่อกำหนดความต้องการการฝึกอบรมของพนักงานในองค์กร การวิเคราะห์ความต้องการ สามารถทำได้โดยใช้แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ หรือกำหนดโดยหัวหน้างานหรือพนักงานกลุ่มหนึ่งหรือผู้อำนวยการทางวิชาชีพในฐานะที่ปรึกษา หลังจากที่ได้มีการสำรวจความต้องการแล้ว ควรเริ่มต้นรณรงค์การส่งเสริม (Promotion Campaign) หัวหน้างานควรจะอธิบายความสำคัญของเอกัตบุคคลและการฝึกอบรมกลุ่มกับพนักงาน พนักงานจะต้องตระหนักว่าการฝึกอบรมมีประโยชน์และเป็นการช่วยเหลือเอกัตบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การเพิ่มประสิทธิภาพอาจนำไปสู่การเพิ่มค่าจ้าง การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งการยอมรับและรางวัล ซึ่งทั้งหมดก็นำไปสู่ความพอใจของเอกัตบุคคล ความตระหนักของการฝึกอบรมอาจจะประกาศให้ทราบโดยทางแผ่นป้าย บันทึกการประชุม หนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นพนักงาน เทคนิคการจูงใจจะเป็นประโยชน์ ควรใช้ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow เริ่มจากขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด คือความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการการยอมรับจากสังคม ความต้องการมีชื่อเสียงและความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต การฝึกอบรมเป็นหนทางที่ดีที่สุดหนทางหนึ่งที่สนองความต้องการที่สูงขึ้นไป Herzberg กล่าวว่าพนักงานจะถูกรังใจโดยสิ่งต่างๆ เพื่อให้บรรลุความต้องการต่างๆ ดังนั้นหัวหน้างานจึงควรเตรียมจูงใจพนักงานอย่างสม่ำเสมอ ก่อนการฝึกอบรมจะเริ่มขึ้น นอกจากการจูงใจพนักงานแล้ว ควรวางแผนโปรแกรมให้เรียบร้อย จะต้องเลือกผู้ให้การฝึกอบรมและห้องฝึกอบรมอาจจะใช้นักงานที่มีคุณสมบัติจากภายในบริษัทเองหรือว่าจ้างวิทยากรจากภายนอก การเลือกสถานที่ที่มีความสำคัญเท่ากับการเลือกวิทยากรและเนื้อหาวิชา บรรยากาศควรจะต้องเอื้อต่อการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายกันระหว่างผู้เข้าร่วมและวิทยากร การฝึกอบรมควรจัดนอกสถานที่ทำงาน เพื่อให้พนักงานได้รับการฝึกอบรมอย่างเต็มที่

6. การจัดโปรแกรม เมื่อจัดโปรแกรมการสอนจะต้องคำนึงถึง

- 6.1 โปรแกรมการฝึกอบรมหรือหลักสูตร
- 6.2 รายวิชาทุกวิชาที่จะประกอบกันขึ้นเป็นหลักสูตร
- 6.3 รายวิชาแต่ละวิชา
- 6.4 บทเรียนสำหรับรายวิชา
- 6.5 จุดมุ่งหมายของรายวิชาและหลักสูตร
- 6.6 ทฤษฎีและเทคนิคการเรียนรู้

ในขั้นตอนการจัดโปรแกรมการฝึกอบรม วิทยากรและผู้วางแผนจะต้องพิจารณา ทฤษฎีหรือกฎการเรียนรู้ก่อนที่จะเตรียมจุดมุ่งหมายและบทเรียน การนำกฎการเรียนรู้ของ Thondike มาใช้นับว่าดีที่สุด ซึ่งประกอบด้วยกฎ 6 ข้อ ดังนี้

1. กฎความพร้อม (The Law of Readiness) คนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเขามีความพร้อม
2. กฎการฝึกหัด (The Law of Exercises) สิ่งที่ทำซ้ำๆ มักจะทำให้เกิดความจำได้ดีที่สุด
3. กฎของผล (The Law of Effect) การเรียนรู้จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้นถ้าหากว่า ผู้เรียนมีความรู้สึกสบายและมีความพอใจ
4. กฎของสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนการเริ่มต้น (The Law of Primary) สิ่งที่เกิดขึ้นครั้งแรก มักจะเป็นความประทับใจ ดังนั้นการเรียนรู้จึงควรจะแก้ไขในโอกาสแรก ถ้าหากมีสิ่งผิดพลาด เพราะการแก้ไขภายหลังจะเป็นสิ่งที่ยากมาก
5. กฎของปริมาณของสิ่งเร้าสัมผัส (The Law of Intensity) ควรจะสอนด้วยประสบการณ์ การเรียนรู้ที่น่าสนใจ ไม่ควรสอนในสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย
6. กฎของสิ่งใหม่ๆ (The Law of Recency) การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ย่อมทำให้จำได้ดีกว่า (ชาลซ์ อัจฉินสมาจาร, 2538)

7. ประเภทของเทคนิคการฝึกอบรม

- 7.1 การบรรยาย เป็นการถ่ายทอดเนื้อหาที่เตรียมไว้แล้วให้แก่ผู้เข้าอบรมโดยวิธีการพูดของวิทยากร
- 7.2 การอภิปรายเป็นคณะ เป็นการสนทนาระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3-6 คน ในหัวข้อเรื่องที่กำหนด โดยมีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินรายการ
- 7.3 การบรรยายเป็นชุด เป็นการบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ที่มีความสนใจ ในหัวข้อเรื่อง จำนวนหลายคนในแง่มุมมองต่างๆกัน โดยไม่มีลักษณะเป็นการสนทนาระหว่างผู้บรรยาย

7.4 การสาธิต คือการที่วิทยากรแสดง (กระทำ) ให้ผู้เข้าอบรมดูถึงกระบวนการหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง

7.5 การอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการจัดแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่มย่อย จำนวนระหว่าง 5-20 คน (ขนาดของกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะสถานที่ หัวข้อการอภิปราย เวลาในการอภิปราย และคุณสมบัติเชิงสมชักรกลุ่ม) เพื่ออภิปรายกันในหัวข้อและเวลาที่กำหนดไว้ให้โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีมาจนได้ผล สรุปรจากกลุ่มโดยอาจมีการเลือกประธานและเลขานุการกลุ่ม หรืออาจมีวิทยากรประจำกลุ่มคอยเป็นที่ปรึกษาด้วย

7.6 การประชุมกลุ่ม เป็นการประชุมอภิปรายเช่นเดียวกันกับการอภิปรายกลุ่มย่อย แต่จะเน้นให้มีการจัดกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่มีประสบการณ์ต่างๆกันและไม่เพียงแต่สมาชิกอภิปรายกันโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่มีมาเท่านั้น ในการประชุมกลุ่ม จะให้กลุ่มได้ทำการค้นคว้าเพิ่มเติม และมีวิทยากรที่ปรึกษาอยู่ประจำกลุ่ม เพื่อคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็นอยู่ตลอดเวลา และผลสรุปที่ได้จากกลุ่ม ก็จะต้องจัดทำออกมาในรูปของรายงาน เพื่อเสนอให้กลุ่มใหญ่พิจารณาและอภิปรายกันอีกครั้ง

7.7 กรณีศึกษา คือการเสนอเหตุการณ์ซึ่งรวบรวมหรือจำลองมาจากเหตุการณ์จริง ให้ผู้เข้าอบรมพิจารณา วิเคราะห์ อภิปราย และดำเนินการแก้ไขปัญหา หรือตัดสินใจ โดยวิทยากรอาจเสนอเหตุการณ์ในลักษณะของสิ่งพิมพ์ เทป โทรทัศน์ หรือใช้การเล่าให้ฟังก็ได้ แล้วกำหนดคำถามหรือประเด็นให้ผู้เข้าอบรมได้อภิปรายกัน โดยใช้ข้อมูลในเหตุการณ์นั้นๆ เป็นแนวทางของการอภิปราย ทั้งนี้วิทยากรจะต้องคอยควบคุม ดูแลให้การอภิปราย อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้

7.8 การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการให้ผู้เข้าอบรมแสดงบทบาทในสถานการณ์เหมือนในชีวิตจริง โดยจะมีการสังเกต ประเมิน และอภิปรายพฤติกรรมของผู้แสดงบทบาทในภายหลัง สถานการณ์ที่กำหนดให้ผู้เข้าอบรมแสดงนั้น อาจใช้วิธีกำหนดสถานการณ์อย่างละเอียดแล้วให้ผู้แสดงฯไปตามเหตุ/บทที่กำหนดนั้น หรืออาจกำหนดสถานการณ์เพียงคร่าวๆ และให้ผู้แสดงฯไปตามธรรมชาติหรือโดยไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน ซึ่งจากการแสดงบทบาทสมมตินี้ จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสสังเกต ทำความเข้าใจพฤติกรรมแบบต่างๆ ได้ทดลองวิธีการที่คาดว่าจะใช้ในชีวิตจริง และได้คิด ทักษะทางด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในดารติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

7.9 In-Basket Technique เป็นการฝึกการตัดสินใจตามสถานการณ์ที่จำลองขึ้น โดยเป็นการดำเนินการจากตัวอย่างธุรกิจเกี่ยวกับเอกสาร ซึ่งหัวหน้างาน/ผู้บริหาร หรือผู้ทำหน้าที่เลขานุการ จะต้องตัดสินใจว่าจะจัดการอย่างไรในเรื่องแต่ละเรื่อง และจะจัดลำดับความสำคัญของงานหรือเรื่องเหล่านั้น โดยมีข้อจำกัด คือเวลาจำกัด ข้อมูลจำกัด และทำโดยลำพัง เอกสารที่จัด

ให้ผู้เข้าอบรมใช้ฝึกปฏิบัตินั้น จะต้องมัลักษณะใกล้เคียงกับเอกสารจริงหลายๆประเภท และเป็น เรื่องที่มีระดับความยากง่ายสำหรับการตัดสินใจต่างๆ กันด้วย

7.10 Buzz Group เป็นการจัดแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยไม่ต้องมีการเคลื่อนย้ายที่นั่ง (ขนาดของกลุ่มที่ได้ผลดีคือ ระหว่าง 3-5 คน) และมอบหมายหัวข้อให้แต่ละกลุ่มอภิปรายกันจนกระทั่งได้ผลสรุป โดยแต่ละกลุ่มอาจอภิปรายในหัวข้อเดียวกัน หรือต่างหัวข้อกันก็ได้ และโดยปกติแล้วจะนิยมใช้ Buzz Group กับเรื่องที่ไม่ใช้เวลาในการอภิปรายมากนัก เพราะโอกาสที่เสียงของแต่ละกลุ่มจะรบกวนกันนั้นมีได้มาก

7.11 การฝึกปฏิบัติ คือการจัดให้ผู้เข้าอบรมลงมือปฏิบัติในสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วจากวิทยากร เป็นการจัดโอกาสให้ผู้เข้าอบรม ได้ทดลองกระทำด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจหรือทักษะในเรื่องนั้น ซึ่งประโยชน์ในการแก้ไขข้อผิดพลาดและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะต่อไป การจัดให้ผู้เข้าอบรมฝึกปฏิบัตินี้อาจกระทำได้หลายแบบ เช่น ฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคล ฝึกปฏิบัติเป็นกลุ่ม ฝึกปฏิบัติบางคน/ทุกคน ฝึกปฏิบัติภายใต้การควบคุมและการแนะนำจากวิทยากร ฝึกปฏิบัติบางขั้นตอน หรือทุกขั้นตอน แบบของการฝึกปฏิบัติเหล่านี้จะ ได้ผลหรือเหมาะสมแก่สถานการณ์ต่างๆกัน ข้อควรคำนึงถึงในการกำหนดแบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ เวลาสำหรับการฝึกปฏิบัติ จำนวนอุปกรณ์ จำนวนวิทยากรที่คอยดูแล กลุ่มสถานที่สำหรับการฝึกปฏิบัติ

7.12 เกมส์ หมายถึง การจัดให้ผู้เข้าอบรมลงมือทำหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และจากกิจกรรมนั้นจะทำให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่นเรียนรู้เรื่องความสำคัญของการวางแผน เรียนรู้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการสื่อความหมาย เป็นต้น เกมส์ส่วนมากมักจะใช้อุปกรณ์เข้าประกอบ เช่นอาจใช้สิ่งพิมพ์ วัสดุต่างๆ เครื่องมือต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมแต่ละอย่าง ประเด็นสำคัญของการใช้ เกมส์ คือ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่ม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่ต้องการ ทั้งนี้วิทยากรหรือนักฝึกอบรมอาจคิดสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาใหม่ หรือนำกิจกรรมที่มีผู้คิดขึ้นมาแล้วปรับใช้ให้เหมาะสมได้

7.13 Fish-Bowl เป็นการจัดแบ่งกลุ่มผู้เข้าอบรมออกเป็น 2 กลุ่ม นั่งล้อมเป็นวงกลม 2 วงซ้อนกัน กลุ่มในจะได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อภิปรายกันในเรื่องที่วิทยากรมอบหมายให้ หรือทำกิจกรรมการเรียนรู้ ฯลฯ กลุ่มนอกจะมีหน้าที่คอยรับฟังหรือสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มใน จากนั้นจะจัดให้กลุ่มนอกให้ข้อคิดเห็นหรือข้อวิเคราะห์แก่กลุ่มในและอาจจัดให้สลับบทบาทกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มนอกและกลุ่มในด้วย เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน บทบาทของสมาชิกแต่ละกลุ่มจะต้องกำหนดและมีการชี้แจงให้ชัดเจน

ตั้งแต่เริ่มแรก เพราะถ้าหากสมาชิกไม่เข้าใจบทบาทของตนเองอย่างแท้จริง ก็อาจกลายเป็นอุปสรรคทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้

7.14 บทเรียนสำเร็จรูป คือการจัดให้ผู้เข้าอบรม เรียนรู้ในลักษณะเหมือนกันกับการสอนตนเอง คือเรียนรู้จากบทเรียนที่ได้รับ การจัดลำดับเอาไว้เหมาะสม และแต่ละช่วงของบทเรียนจะมีแบบทดสอบให้ผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง พร้อมทั้งมีเฉลยให้ทราบผลในทันทีที่เลือกคำตอบเสร็จ การจัดทำบทเรียนสำเร็จรูป อาจจัดทำในลักษณะสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น เวลาในการผลิต เงินทุน ลักษณะเนื้อหาวิชา คุณสมบัติของผู้เรียนและความสามารถของผู้ผลิตบทเรียน เป็นต้น ข้อควรคำนึงในการใช้วิธีการนี้ คือการตรวจสอบเนื้อหาในบทเรียนที่ใช้ว่าเป็นเนื้อหาถูกต้อง และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และวิธีการที่จะให้ผลดียิ่งขึ้น ถ้าหากใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามข้อสงสัยจากวิทยากรได้

8. สิ่งที่ต้องคำนึงในการเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรม

8.1 ปัจจัยด้านคน ได้แก่

8.1.1 ผู้เข้าอบรม จะต้องพิจารณาถึงพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ ลักษณะทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ อายุ เพศ ขนาดกลุ่ม ความสัมพันธ์ในกลุ่ม

8.1.2 วิทยากร จะต้องพิจารณาความรู้และประสบการณ์ในเนื้อหาวิชา ทักษะหรือความถนัดในวิธีการถ่ายทอด ทักษะในการควบคุมดูแลกลุ่ม

8.2 ปัจจัยด้านทรัพยากร ได้แก่

8.2.1 เวลา จะต้องพิจารณาทั้งเวลา สำหรับการเตรียมการ ระยะเวลาที่จะใช้ในการถ่ายทอดว่ามากน้อยเพียงใด ตลอดจนจังหวะเวลาที่จะใช้ในการถ่ายทอดว่ายาวนานเพียงไร ตลอดจนจังหวะเวลาที่จะใช้ เช่น เป็นช่วงเช้า บ่าย เย็น หรือ ค่ำ

8.2.2 ค่าใช้จ่ายทั้งในช่วงเตรียมการและค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในขณะที่ใช้วิธีการนั้นๆ

8.2.3 สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ลักษณะห้องฝึกอบรม โต๊ะ เก้าอี้ โสตทัศนูปกรณ์ เครื่องใช้ต่างๆ ในการอบรม

8.3 วัตถุประสงค์จะต้องพิจารณาว่าในการฝึกอบรมต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ใด เช่น เพื่อให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือเพื่อให้ฝึกปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ ทั้งนี้เพราะเทคนิคในการฝึกอบรมแต่ละอย่างจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้แตกต่างกัน

8.4 เนื้อหาวิชา จะต้องพิจารณาว่าเนื้อหาวิชาเป็นอย่างไร เช่น เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงเพียงเรื่องเดียว หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันหลายประเด็นและแต่ละประเด็นมีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งเนื้อหาแต่ละช่วงแต่ละตอน อาจจำเป็นต้องใช้เทคนิคแตกต่างกันด้วย

8.5 หลักการเรียนรู้ของผู้ที่ทำงานแล้ว ได้แก่

8.5.1 จะต้องเลือกเทคนิคที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจ ก่อให้เกิดความต้องการ
อยากจะเรียนรู้

8.5.2 เป็นเทคนิคที่สามารถให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการคิด อภิปราย หรือ
กระทำกิจกรรม

8.5.3 คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ว่าแต่ละคนมีความสนใจใน
การเรียนรู้และรับรู้ไม่เท่ากัน จึงต้องพยายามจัดเทคนิคให้เหมาะกับลักษณะการเรียนรู้ของสมาชิก
ในกลุ่มให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

8.5.4 ควรเลือกเทคนิคที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ทดลองปรับใช้หลักการ
ทฤษฎี ซึ่งจะให้ผู้เข้าอบรมเกิดการยอมรับ และเกิดความมั่นใจในสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วมากขึ้น

8.5.5 ผู้เข้าอบรมจะเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและดีขึ้น ถ้าหากเขาได้รับข้อมูลย้อนกลับ
ในทันที

8.5.6 ลำดับก่อนหลังของแต่ละเทคนิคที่ใช้ ซึ่งไม่ทำให้การเรียนรู้เกิดการสับสน
ไม่ต่อเนื่อง

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า การฝึกอบรมนั้น จำเป็นต้องใช้เทคนิค ปัจจัยหลายๆ
ด้าน ประกอบกัน เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมนั้นประสบผลสำเร็จ
ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

การนิเทศ กำกับ ติดตาม

เป็นการส่งเสริมให้คณะทำงานได้ทำงานต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจในการทำงานตลอดจน
ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความเรียบร้อย ขณะเดียวกันทำให้นุคลากรมีขวัญและกำลังใจที่ดี

ความหมายของกระบวนการนิเทศ/ติดตาม

ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการค้นคว้าความหมายของการนิเทศจากตำราต่างๆ ของหน่วยงาน
ทางการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2539, 588) ได้ให้ความหมายของคำว่านิเทศไว้ว่าหมายถึงชี้แจง
แสดง จำแนก

ราชบัณฑิตยสถาน (2539, 448) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศ หมายถึงการชี้แจง
การแสดง การแนะนำ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ต่างๆ กันสรุปได้ดังนี้

กิตติคม คาวิรัตน์ (2545, 67) การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและ
จำเป็นอย่างยิ่งกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนา

ศักยภาพของครูผู้สอนให้สามารถดำเนินงานกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545, 23) กล่าวว่ากรณีพิเศษ หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูภายในโรงเรียนในกรณีจะปรับปรุง แก้ไข พัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อชี้แจงและร่วมมือปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษาของครูให้มีประสิทธิภาพ

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพของนักเรียนจะดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับการนิเทศภายในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ ไว้พอสรุปดังนี้

ซารี มณีสรี (2542, 201) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า

1. ปัญหาหลักมี 2 ประเด็น คือ การนิเทศไม่ทั่วถึง และการนิเทศไม่มีคุณภาพ โดยอาศัยการนิเทศภายนอกแต่โรงเรียนขยายเพิ่มขึ้น ครูเพิ่มขึ้นทำให้การนิเทศภายนอกทำได้ไม่ทั่วถึงจึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายใน

2. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูดีมิใช่ครูสอนดี มีความรู้ประพหุติดีเพียงเท่านั้น หากแต่ยังต้องบริหารเวลาเพื่อประสานสัมพันธ์กับสังคม ชุมชนจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและจัดนิเทศกันเอง

3. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญได้จัดทำเอกสารการนิเทศขึ้น เพื่อให้โรงเรียนได้พัฒนาตนเอง โดยประสานการนิเทศภายนอกและนิเทศภายในให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

4. ปรับปรุงงานวิชาการควรเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในโรงเรียนจะต้องร่วมกันในการพัฒนาและปรับปรุงงานวิชาการ โดยการจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้น

5. การยอมรับบุคคลที่จะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าคนจะต้องให้ผู้อื่นยอมรับแม้แต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้าหมวด ควรคำนึงถึงลักษณะทางวิชาการ ด้านคุณธรรมความประพฤติเป็นแบบอย่างเป็นครูของครู การยอมรับนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการนิเทศภายใน

จุดมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษา

การดำเนินการนิเทศการศึกษาจำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบแน่ชัดว่าจะต้องทำอะไร มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นไว้ต่างๆ กัน พอสรุปได้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541, 8) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน
2. เพื่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัย และประเมินผล เพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐาน

การศึกษา

4. เพื่อพัฒนาหลักการสื่อสาร การเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของโรงเรียนและครูอาจารย์

5. เพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา ทำให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

กรมสามัญศึกษา (2543 ข, 1) ได้ให้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไป เพื่อช่วยให้บุคลากรเข้าใจเป้าหมายและความต้องการของโรงเรียน ส่งเสริมความสามารถ สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของบุคลากรให้เต็มศักยภาพจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรโดยรวม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, 8) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. เป็นการช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงตนเองและกิจกรรมการเรียนการสอน
2. สามารถพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพ การสอนของครูให้ดีขึ้น
3. สนับสนุน ความรู้ ความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอน
4. กำกับดูแล ควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติงานของครูในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

ชารี มณีศรี (2542, 53) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจปัญหาต่างๆ ของนักเรียนที่กำลังสอนและพยายามให้ครูเห็นและเข้าใจอย่างชัดเจนว่าเด็กในวัยนั้นมีพฤติกรรม และความต้องการอย่างไร เพื่อที่จะดำเนินการเรียนการสอนและจัดแผนต่างๆ ของโรงเรียนให้สนองความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุด

2. ช่วยให้คุณได้ทราบถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนทราบจุดอ่อนในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร และช่วยให้คุณสามารถวางแผนการสอนให้เหมาะสมเพื่อแก้ไขจุดอ่อนเหล่านั้น การเรียนการสอนก็จะได้รับผลอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

3. เพื่อช่วยให้คุณได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษาโดยทั่วไป วัตถุประสงค์เฉพาะของโรงเรียนนั้นๆ และชั้นนั้นๆ ตลอดจนปรัชญาของโรงเรียนและช่วยให้คุณดำเนินสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นๆ

4. เพื่อช่วยให้คุณมีลักษณะเป็นผู้นำ และเป็นนักประชาธิปไตย

5. เพื่อช่วยให้คุณใหญ่ได้สำรวจและค้นพบความสามารถพิเศษของครูแต่ละคนเพื่อมอบหมายงานให้เหมาะสมตามความสามารถ และความถนัด นอกจากนั้นยังจะได้สร้างเสริมให้มีความสามารถพิเศษนั้นได้พัฒนายิ่งๆ ขึ้นไปอีกด้วย

6. เพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. เพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจของคณะครูให้อยู่ในสภาพสูง เพื่อที่จะได้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายปลายทางเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีความรัก และความภาคภูมิใจในอาชีพครูที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่

8. เพื่อช่วยให้คุณหลีกเลี่ยงภัยในการทำงาน เพื่อป้องกันครูจากการถูกตำหนิหรือกล่าวโทษที่ไม่เป็นธรรม

9. เพื่อประเมินผลการเรียนของเด็ก การสอนของครู และหาช่องทางที่จะให้ผลการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

อนึ่ง ส่องแสง (2540, 6 - 10) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาที่ดีไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องสัมพันธ์กับการบริหาร การบริหารมีบทบาทในการจัดการดำเนินการใช้อำนาจและการตัดสินใจเพื่อบรรลุเป้าหมาย ส่วนการนิเทศเป็นการนำบทบาททางด้านการเรียนการสอนหรือการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย คือคุณภาพนักเรียนโดยกระบวนการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของครู สื่อ อุปกรณ์ อุปกรณ์การเรียนการสอนการติดตามประเมินผลการกระตุ้นส่งเสริมจากผู้บริหารให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาอาชีพครูให้ดีขึ้น

2. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรตั้งอยู่บนรากฐานของปรัชญา การนิเทศที่ดีจำเป็นต้องนำหลักทางปรัชญาหรือแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมมาใช้ เนื่องจากการนิเทศต้องอยู่ในขอบข่ายของค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดี ความพึงพอใจของสังคม ปัญหาและสภาพภูมิอากาศตลอดจนวิธีการทางการประเมินผลเป็นข้อชี้แนะในการจัดการองค์กร และการปฏิบัติงานทางการศึกษา

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นวิทยาศาสตร์ มีการนำหลักการและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบการนิเทศ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนอาศัยหลักการสังเกต การวิเคราะห์ และวินิจฉัยความเชื่อถือ

4. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นประชาธิปไตย การนิเทศการศึกษาควรเป็นเรื่องของความร่วมมือ ซึ่งทุกคนมีสิทธิในการร่วมมือในการเลือกอุปกรณ์ สิทธิในการตัดสินใจเคารพในตัวแต่ละคน และยอมรับในเรื่องของความแตกต่าง เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เป็นการปรับปรุงสถานการณ์ และกระบวนการในการดำเนินงาน

5. การนิเทศศึกษาที่ดีควรเป็นการสร้างสรรค์ ควรส่งเสริมให้ทุกคนแสดงออกอย่างเสรี โดยเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ให้คำแนะนำ สร้างวิธีการใหม่เพื่อการประดิษฐ์และผลิตสิ่งใหม่ สิ่งดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนา

6. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า หมายความว่า การนิเทศการศึกษาที่ดี เป็นการส่งเสริมความเจริญของงานให้แก่บุคลากรได้ปรับปรุงการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดความเหมาะสมของบรรยากาศทางกายภาพ ทางสังคม และทางจิตวิทยา

7. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นวิชาชีพ การนิเทศการศึกษาถือเป็นการบริการอย่างหนึ่งเหมือนกับวิชาชีพอื่นๆ ซึ่งต้องมีการประเมินผลตัวเองอยู่เสมอ ผลจากการประเมินควรนำมาใช้ส่งเสริมแนวคิด เกี่ยวกับความเจริญของงานมากกว่าจะเป็นแนวคิดในการจัดฝึกการนิเทศทำได้หลายวิธี ทั้งวิธีการนิเทศรายบุคคล นิเทศภายนอก ประสานการนิเทศภายใน นิเทศเป็นกลุ่ม ตั้งแต่การให้คำปรึกษา การสาธิต การศึกษาเอกสาร อภิปรายประชุมกลุ่มย่อย ประชุมเชิงปฏิบัติการ ประชุมอบรม สัมมนา การฝึกงาน การศึกษาดูงานทัศนศึกษา จัดนิทรรศการ การสังเกตการณ์สอน แต่ละวิธีจะเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ กันไปในขั้นตอนการวางแผนการนิเทศและเทคนิคการปฏิบัติการนิเทศ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และระยะเวลา ผลที่ได้รับว่าคุ้มค่าที่สุด สะดวกที่สุดและประหยัดที่สุด ดังนั้นการนิเทศจึงมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาการจัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้วยวิธีต่างๆ ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนั้นการนิเทศจึงเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพดำเนินการปรับปรุงการเรียนการสอนด้วยรูปแบบต่างๆ

1. การนิเทศแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการนิเทศที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ในการนิเทศ

2. การนิเทศแบบคลินิก เป็นการนิเทศที่มีกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศ โดยทั้งสองฝ่ายมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. การนิเทศโดยการถามหาผลงาน เป็นเทคนิคการนิเทศที่ผู้บริหารใช้ในการตรวจสอบความเชื่อถือของตนเองในการพัฒนาโรงเรียน และการนิเทศงานปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและงานด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

4. การนิเทศเพื่อการพัฒนาครู เป็นเทคนิคที่ใช้ในพัฒนาบุคลากรให้ความร่วมมือกันทำงานเป็นทีมมากกว่าการถูกควบคุมให้ทำงาน

5. การนิเทศแบบมนุษยนิยม เป็นการนิเทศเชิงกระบวนการร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ อาจเป็นลักษณะกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล มีวิเคราะห์ ไตร่ตรองตรวจสอบหาเหตุผลและหาทางปรับปรุงแก้ไข โดยรากฐานมาจากแนวคิดหลักมนุษยสัมพันธ์หลักประชาธิปไตยวิธีการทางการวิทยาศาสตร์ และหลักการบูรณาการในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรกระบวนการนิเทศ/ติดตาม ถือเป็น กระบวนการนิเทศ/ติดตามที่ดำเนินการภายใน ซึ่งมีผู้บริหาร และบุคลากรในหน่วยงานร่วมมือกัน ให้การช่วยเหลือกัน เพื่อปรับปรุงงานด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีคุณภาพ โดยมีผู้นิเทศดำเนินการติดตามให้การช่วยเหลือผู้ได้รับการนิเทศ อันจะส่งผลให้ผลการพัฒนา ปรับปรุง คุณภาพการศึกษาหรือการปฏิบัติงาน ดังภาพประกอบที่ 4

ภาพประกอบที่ 4 แผนภาพแสดงการนิเทศ/ติดตาม

การนิเทศ/ติดตามเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการสนับสนุนการเรียนการสอนหรือปฏิบัติงานให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน และสถานศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น ต้องศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการแล้วดำเนินการบริหาร กระบวนการนิเทศ และกระบวนการเรียนการสอนควบคู่กันไปจึงจะเกิดผลการศึกษาที่ปรารถนา

สรุปได้ว่าเทคนิคและวิธีการนิเทศ/ติดตามภายในแบบต่างๆ ผู้บริหารและคณะครูจะต้องศึกษาให้เข้าใจจึงจะสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาและสามารถให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาได้การจัดกิจกรรมการนิเทศ/ติดตามเป็นประจำ และสม่ำเสมอ โดยเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมเป็นการสร้างสัมพันธภาพ และความเข้าใจอันดีต่อกัน ก่อให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคณะครู ส่งผลให้เกิดแนวร่วมขึ้นในโรงเรียน ซึ่งเป็นทางนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้นิเทศได้รับรู้เป้าหมายในสถานศึกษาต้องริบหาทางปฏิบัติการนิเทศแบบใดแบบหนึ่ง หรือหลายแบบในคราวเดียวกัน ดำเนินการแก้ปัญหาโดยเร็ว และพยายามให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานั้น นั่นคือ “ให้สามารถนิเทศ/ติดตามกันเองได้”ผู้มีหน้าที่นิเทศ/ติดตาม ต้องมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือมีบรรมีทางวิชาการมีมนุษยสัมพันธ์เฉลียวฉลาด มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า กระจือรื้อร้อน และที่สำคัญต้องมีความรับผิดชอบ มีความรู้ มีความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการนิเทศ/ติดตาม การศึกษาจึงจะสามารถดำเนินการให้คณะครูร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

หลักการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นระบบ และตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความร่วมมือร่วมใจ ขอมรับนับถือ สร้างสรรค์ ยึดหลักประชาธิปไตย มีนักการศึกษาและหน่วยงานการศึกษาได้เสนอหลักการนิเทศภายในไว้ดังนี้

ชารี มีศรี (2542, 27-28) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงานและแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครู

2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย

3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์

4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน

5. การนิเทศ คือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์

6. การนิเทศ มุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

การนิเทศมีจุดมุ่งหมาย เพื่อจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชนกำหนดหลักการนิเทศในที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. การนิเทศภายในจะต้องทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการนิเทศ

2. บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษา คือ ผู้บริหาร โรงเรียน โดยให้ความร่วมมือของคณะครูในโรงเรียน

3. การนิเทศภายในสถานศึกษา จะต้องสอดคล้องกับความต้องการความจำเป็นในการพัฒนาของครูและของ โรงเรียน และสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของครู

4. เป้าหมายสำคัญในการนิเทศ คือ การส่งเสริมสนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจหลัก คือ การสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนา ของนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยและเต็มศักยภาพ โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำกับในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนหรืออาจกล่าวสั้นๆ ได้ว่าเป้าหมายสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา คือการสร้างครูมืออาชีพ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักการนิเทศภายใน คือความร่วมมือร่วมใจเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐาน หลักประชาธิปไตย มนุษยสัมพันธ์ การสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อกระตุ้นหรือแนะนำในครูพัฒนาตนเองพัฒนาอาชีพครู

กระบวนการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในกิจกรรมสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้บริหาร โรงเรียนและครูได้มีการพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น แต่การนำเอาหลักการและแนวคิดการนิเทศภายใน ไปสู่การปฏิบัตินั้นต้องมีจุดมุ่งหมาย กระบวนการ และขั้นตอนการดำเนินงานได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในไว้ดังนี้

สัจ จูทรานันท์ (2530, 125 - 131) ได้สรุปวิธีการดำเนินการเป็นขั้นตอนไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนการนิเทศ มีข้อควรปฏิบัติ คือ บุคลากรภายในโรงเรียนต้องรับรู้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการร่วมกัน ผู้ดำเนินการนิเทศเป็นผู้นำในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหรือกำหนดทางเลือก สำหรับการดำเนินการนิเทศ จัดสรรบุคลากรและมอบหมายงานให้บุคลากรฝ่ายต่างๆ รับผิดชอบ

2. การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ อาจดำเนินการโดยบุคลากรภายในโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆ หรืออาจเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอก ผู้บริหารควร ร่วมรับฟังวิทยากรใหม่ๆ จากวิทยากร ไปพร้อมๆ กันกับครูผู้รับการนิเทศด้วยและหลังจากการให้ความรู้แก่ผู้รับการนิเทศแล้ว ควรจัดทำข้อตกลงในการทำงานซึ่งจะมีผลต่อความตั้งใจและการเอา จริงกับการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ

3. การดำเนินการปฏิบัติงานสารสนเทศ เมื่อรับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับ ความรู้มาแล้ว ผู้นิเทศจะทำหน้าที่นิเทศการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตน ส่วนผู้บริหารจะคอย สนับสนุนให้การปฏิบัติงานดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานนิเทศมี ข้อเสนอแนะ ดังนี้ควรดำเนินการนิเทศตามข้อตกลงที่ได้ร่วมกัน ก่อนลงมือนิเทศ ควรมี

การวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ควรทำการนิเทศพร้อมกับครู และควรออกจากห้องเรียนพร้อมกับครูผู้เข้ารับการนิเทศ ควรเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม และควรให้ส่วนที่ดี และส่วนบกพร่องควรใช้วิธีการนิเทศที่เหมาะสมโดยยึดจุดประสงค์

4. การสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ ผู้นิเทศจะต้องสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศ และผู้บริหารจะต้องสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศทั้งหมด คือผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศ โดยใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองและวางตัวอยู่ในฐานะผู้ร่วมงานไม่ใช่ฐานะผู้บังคับบัญชา ให้ความสนใจและสนับสนุนการปฏิบัติงานเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการนิเทศ และการใช้ความคิดความชอบเป็นกรณีพิเศษจะต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรม

5. การประเมินผลการนิเทศ ควรดำเนินการประเมินผลผลิตกระบวนการและปัจจัยป้อนเข้า ในส่วนของผลผลิตนั้น ให้ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้รับการนิเทศโดยตรงในส่วนของกระบวนการปฏิบัติงานนั้นควรมุ่งเน้นพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน และนำผลมาประเมินเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจการปฏิบัติการณ์ต่อไป

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538, 71 - 102) ให้ความคิดเห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ดั้นนั้นต้องมาจากความเข้าใจความเห็นชอบของบุคลากรทุกฝ่าย ผู้บริหารต้องใช้วิธีการประชุมปรึกษาให้ทุกคนมองเห็นปัญหา ร่วมกัน และมีหลักในการจัดการนิเทศการศึกษา 3 ประการคือ

1. การประชุมครั้งแรกเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ บอกวิธีการหรือเทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นและมุ่งบอกผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในโครงการ

2. รวบรวมข้อมูลที่มีความเหมาะสมและจำเป็นตามหัวข้อการประชุมในครั้งแรก นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการ วิถีทางปฏิบัติ เพื่อช่วยจำแนกและบ่งเฉพาะถึงผลลัพธ์ที่สำคัญผลที่ได้จะนำไปอภิปรายในการประชุมครั้งสุดท้าย

3. การประชุมครั้งสุดท้าย มุ่งการตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ว่าถูกต้องหรือไม่แล้วหาข้อยุติ เขียนรายงานผลให้บุคลากรทราบ นำไปปฏิบัติใช้งานต่อไปการกำกับ ติดตาม ประเมินผล เป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายและดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะบรรลุผลตามที่ต้องการการกำกับ ติดตามยังเป็นกระบวนการรวบรวม และแสดงข้อมูลย้อนกลับเรื่องของผลการดำเนินงานในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอีกด้วย

สรุปได้ว่า การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล เป็นกิจกรรมที่กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าใช้ในการส่งเสริม ช่วยเหลือ เสนอแนะ สนับสนุนเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ทองคำ แสงสาย (2546, 56) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านปางคำสามัคคี อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าครูมีพฤติกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงไป คือ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการร่วมมือและช่วยเหลือกัน รับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย มุ่งมั่นในการทำงานเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี ครูเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษามากขึ้น สามารถนำความรู้ไปพัฒนางานจัดทำเอกสารที่สอดคล้องกับมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ และร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่ยังคงความมั่นใจในการปฏิบัติงานไม่เป็นทีมงาน ผลการพัฒนา การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นช่วยให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และโรงเรียนพัฒนาเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในส่วนที่เป็นการจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ แต่ยังมีบางประเด็นที่ส่งผลให้การดำเนินการพัฒนามีปัญหาอยู่บ้าง คือ การพัฒนาอยู่ในช่วงของการเตรียมการเปิดภาคเรียนทำให้ครูไม่มีเวลาเท่าที่ควร และเห็นควรพัฒนาในด้านอื่นๆต่อไปอย่างต่อเนื่อง

รุ่งอรุณ บุตรมี (2546, 116-119) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก โรงเรียนบ้านตราด อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งผลให้ครูมีความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจในการทำงาน ร่วมกันวางแผนพัฒนางาน มีการตรวจสอบประเมินตนเอง ระดมกำลังช่วยเหลือการทำงาน 2) การศึกษาดูงาน ส่งผลให้บุคลากรได้ประสบการณ์ตรงจากโรงเรียนที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จตามปฏิบัติงานในสภาพจริง ทำให้ครูได้แนวคิดเกิดความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ ในเทคนิคแนวทางการทำงาน ทำให้บุคลากรมีความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางาน การปฏิบัติงาน ส่งผลให้บุคลากรมีการพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ตามแผนงาน โครงการงานมีการพัฒนางานจากการปฏิบัติงานจริงควบคู่ไปกับการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลมีการช่วยเหลือแนะนำสนับสนุนการทำงาน ทำให้มีการพัฒนา และการปรับปรุงคุณภาพงานให้เข้าสู่มาตรฐาน

สิทธิชัย ขวัญเพชร (2546, 74-75) ได้ศึกษาการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานด้านครูผู้สอน โรงเรียนบ้านนาแกบึงเหล็ก อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนมพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหา พบว่าครูผู้สอนขาดความมั่นใจ และความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสภาพการดำเนินงานตามกรอบตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถพัฒนาให้บรรลุ เมื่อดำเนินการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานด้าน

ครูผู้สอนโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ กรอบสาระของหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียน การสอน ตามมาตรฐานด้านครูผู้สอน มาตรฐานที่ 22 จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและการนำ ผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา และยังมีจุดอ่อนที่ต้องการพัฒนาต่อเนื่องคือ ด้าน ขวัญกำลังใจของครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน

ลิขิต ศกุนะสิงห์ (2546, 77) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ประถมศึกษา กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าด้านคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนมีสมรรถภาพทางร่างกายที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดมากที่สุด ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก นักเรียนมีความภูมิใจในความเป็นไทยมากที่สุด ด้านมาตรฐานการเรียนการสอนโรงเรียนขนาดใหญ่ และเล็กจัดการเรียนการสอนโดยปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ดีแก่นักเรียนมากที่สุด โรงเรียน ขนาดกลางจัดการเรียนการสอนด้านการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนอย่างมี ความสุขมากที่สุด ด้านมาตรฐานการบริหารโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่สนับสนุนให้บุคลากรเกิด ความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองมากที่สุด โรงเรียนขนาดกลางสนับสนุนให้ใช้แผนปฏิบัติการเป็น เครื่องมือในการบริหารโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และโรงเรียนขนาดเล็กสนับสนุนใน ด้านการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากที่สุด

เทพินทร์ ทองศรี (2546, 70-71) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในโรงเรียนบ้านแก้งอะฮวน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ก่อนการพัฒนาครูยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก ความมุ่งมั่นพยายาม และไม่เห็น ความจำเป็นในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ การศึกษาเอกสารด้วย ตนเองการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการมอบหมายงานให้ปฏิบัติ ตามขั้นตอน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ 1) ครูมีความรู้ ความเข้าใจระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาภายใน 2) ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำร่วมพัฒนา การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร 3) ครูสามารถ เขียนรายงานประเมินตนเองของโรงเรียน เพื่อรองรับการประเมินภายในและภายนอก จากการดำเนินการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวจึงเป็นการสร้างความพร้อมการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาภายในอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมทั้งจะเปิดเผยหรือรายงานผลการจัดการศึกษา ต่อสาธารณชนหากสถานศึกษาจัดการศึกษาได้มาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ชุมชนย่อม

มีความรักความศรัทธา และภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาของตน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือ สนับสนุนทรัพยากรในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ปริญญ์ งามสุทธิ (2547, 95-96) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนเทคโนโลยีคณาวิสัย พบว่าการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนเทคโนโลยีคณาวิสัย ส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและ ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองนักเรียนนักศึกษามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากการนำรูปแบบ วิธีการ และ ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน และจัดการอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงคือ (1) บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษามากขึ้น (2) บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา (3) บุคลากรสามารถร่วมกันจัดทำรายงานการประเมินตนเองฉบับโรงเรียน และผ่านการประเมิน ภายในโดยบุคคลภายนอกแล้ว

เพ็ญศรี แก้วแกมเกตุ (2547, 85-89) ได้ศึกษาการดำเนินงานมาตรฐานการศึกษา ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ขอนแก่น พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินงานมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย โดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” กิจกรรม การดำเนินงานในโรงเรียนปฏิบัติ คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรูปแบบ การสอนที่หลากหลาย มีการสอดแทรกคุณธรรม และจริยธรรมในทุกรายวิชา มีการจัดแหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกโรงเรียน ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับ ศรัทธาของผู้ร่วมงาน และชุมชนเมื่อพิจารณาเป็น ายมาตรฐาน ปรากฏดังนี้ 1. มาตรฐานด้านผู้เรียน ปัญหาที่พบได้แก่ นักเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น ในการสื่อสาร โรงเรียนไม่มีห้องสมุดที่เป็นเอกเทศ และมีหนังสือไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ นักเรียนจำนวนหนึ่งมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และคิดสังเคราะห์ในเชิงลึกอยู่ในระดับน้อย แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนใช้ภาษากลางในการสื่อสาร มากขึ้น ควรจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อสนับสนุนงบประมาณในการจัดสร้างห้องสมุดที่เป็นเอกเทศ และจัดหาหนังสือให้เพียงพอ โดยการรับบริจาค และขอความช่วยเหลือจากชุมชนและนอกชุมชน ควรจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ วางแผนการทำงาน และ สรุปลองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 2. ด้านกระบวนการ ปัญหาที่พบ คือ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์สำหรับ จัดการเรียนการสอนครูมีงานพิเศษอื่นที่นอกเหนือจากการสอน และครูบางส่วนไม่เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการสอน ใช้วิธีการสอนแบบความรู้ แนวทางแก้ไขปัญหาคือ โรงเรียนต้องจัดหาสื่อ ุปกรณ์สำหรับจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้เพียงพอโดยการระดมทุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ควรจัดตาราง สอนให้ครูสอนเต็มที่ เต็มเวลา และควรลดบทบาทการทำงานด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการสอนลง ควรพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และควรจัดอบรมปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคการสอน รวมทั้งสนับสนุนให้ครูทุกคนมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง 3. มาตรฐานด้านปัจจัย ปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูใช้สื่อและนวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย ครูไม่ได้นำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและครูไม่เข้าใจวิธีการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแนวทางแก้ปัญหา คือ ควรส่งเสริมให้ครูได้ใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้นควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง นำผลการประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอนในสภาพจริง และควรมีการนิเทศภายใน เพื่อกำกับติดตามการเขียน และใช้แผนการสอนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

สุริยะ จันทรพิง (2547, 126-128) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านตาจ้อยหนองสระ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรในระดับพอใช้ (ระดับ 2) โดยได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานผลสัมฤทธิ์รายวิชาทุกวิชาทุกระดับชั้น เฉลี่ยร้อยละ 70 จุดเด่นที่ทำให้สำเร็จ คือ ครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลายทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง จุดที่ต้องพัฒนา คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ ในรายวิชาที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานให้สูงขึ้น ด้านกระบวนการ มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับพอใช้ (ระดับ 2) จุดเด่น คือ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจุดที่ต้องมีการพัฒนา คือ การนำข้อมูลและผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนมีน้อย ด้านปัจจัยมาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับดี (ระดับ 3) จุดเด่น คือ ครูรู้เป้าหมายหลักสูตร มีแผนการสอนและกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จุดที่ต้องพัฒนา คือ โรงเรียนเพิ่มจำนวนครูให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับดี (ระดับ 3) จุดที่ต้องพัฒนา คือ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนบ้านตาจ้อยหนองสระ ได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีวิทยากรให้ความรู้และใช้การนิเทศภายใน โดยผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารในการให้คำแนะนำ ให้ความรู้เพิ่มเติม ผลการดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษาโดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร โดยได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานผลสัมฤทธิ์รายวิชาทุกวิชาทุกระดับชั้น กำหนดการวัดผลประเมินผลและรายงานผลที่ต่อเนื่อง ด้านกระบวนการ มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดการเรียน

การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนได้กำหนดให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน ด้านปัจจัย มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีการวิเคราะห์หลักสูตรจัดทำแผนการสอนและจัดกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและให้เพิ่มอัตรากำลังครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยได้กำหนดให้มีการวางแผนพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วิเชียร พันธุ์เครือบุตร (2548, 118 - 119) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พบว่าระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนประกอบด้วย 3 ระบบย่อย คือ ระบบการบริหารคุณภาพ ระบบการจัดการคุณภาพ และระบบการปฏิบัติการคุณภาพ โดยระบบการบริหาร และระบบการจัดการ เป็นระบบสนับสนุนระบบปฏิบัติการ ซึ่งเป็นระบบที่เป็นภารกิจหลักของการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ระบบปฏิบัติ การประกันคุณภาพประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้านบริบทและปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบด้านกระบวนการ และองค์ประกอบด้านผลผลิต ผลลัพธ์ 1. องค์ประกอบด้านบริบทและปัจจัยนำเข้า มี 6 ประเด็น ได้แก่ ปรัชญา และการวางแผนโครงสร้างการบริหาร งบประมาณและการจัดบุคลากร หลักสูตร อาจารย์ และนักเรียน 2. องค์ประกอบด้านกระบวนการมี 5 ประเด็น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การพัฒนาการเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับหน่วยงาน และภายนอก และ 3 องค์ประกอบด้านผลผลิต ผลลัพธ์ มี 2 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตของ โรงเรียนและความมีชื่อเสียงของโรงเรียน

วุฒิพงษ์ สนธิมาศโกมล (2548, 278-279) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในด้านกระบวนการของโรงเรียนตลาดโพธิ์พิทยาคม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าในวงรอบที่ 1 ระดับปฏิบัติงานและคุณภาพของการดำเนินงานจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบและการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานอยู่ในระดับน้อย ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมและทั้ง 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติงาน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน อยู่ในระดับปานกลางและในวงรอบที่ 2 พบว่า มีการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบและมีการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการนำผลการประเมิน

มาปรับปรุงอยู่ในระดับปานกลางและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมทั้ง 4 ขั้นตอน อยู่ในระดับมาก

วุฒิศักดิ์ ธนวัฒน์กุลชัย (2549, 156-157) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากร สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก พบว่า 1) การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้สอน ข้าราชการครู ครูพิเศษสอน บุคลากรที่สอนหมวดวิชาพื้นฐาน บุคลากรที่สอนหมวดวิชาชีพ บุคลากรชายและบุคลากรหญิงอยู่ในระดับมาก 2) การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระหว่างความคิดเห็นของผู้บริหารกับผู้สอนและระหว่างความคิดเห็นของข้าราชการครูกับครูพิเศษสอน แตกต่างกัน 3) การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระหว่างความคิดเห็นของผู้สอนหมวดวิชาพื้นฐานกับผู้สอนหมวดวิชาชีพ และระหว่างความคิดเห็นของบุคลากรชายกับบุคลากรหญิงไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

คาห์ล (Kahl, 1998, 4142-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพการสอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้บริหารจำนวน 10 คน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ประจำท้องถื่นทางตอนใต้ของรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้สร้างขึ้นเพื่อประเมินการสอนของครูการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือมาตรฐานของสภาวิชาชีพการสอนระดับเด็กวัยรุ่นแห่งรัฐและเกณฑ์อื่นๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลการสอนของครูคล้ายๆ กันแต่มีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างกันไปตามภูมิหลังและการเตรียมผู้บริหาร นอกจากนี้ยังพบว่าเกณฑ์ในการประเมินผลดังกล่าวสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 6 ใน 11 ด้าน

นิวบี (Newby, 1998, 88-A) ได้ทำการวิจัยการบริหารงานคุณภาพทั่วทั้งองค์กรในโรงเรียนประถมศึกษาโดยเปรียบเทียบระหว่าง 4 โรงเรียนที่ใช้หลัก TQM และอีก 4 โรงเรียนที่ไม่ใช้หลัก TQM ในการบริหารงาน ผู้วิจัยใช้ทั้งข้อมูลด้านคุณภาพและด้านปริมาณปรากฏว่าด้านปริมาณทำให้ทราบถึงความแตกต่างกัน 3 แห่ง แห่งแรกแตกต่างกันในเรื่องการฝึกการตอบสนองแห่งที่ 2 แตกต่างกันในเรื่องความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนและสิ่งที่เขาพอใจกลายเป็นมาตรการการวัดคุณภาพ แห่งที่ 3 แตกต่างกันในเรื่องคุณภาพ ส่วนอีกแห่งที่ไม่แตกต่างกันพบว่า 29 % ของโรงเรียนที่ใช้ TQM และ 31 % ที่ไม่ใช้ TQM กำลังประสบความตกต่ำ ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนให้เห็นว่าผู้ถูกวิจัยมีความพึงพอใจกับงานที่ทำอยู่ในระดับต่ำทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการที่จะเป็นอยู่มากและข้อมูลเชิงคุณภาพยังสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ปกครองและนักเรียนโรงเรียนที่ใช้หลัก TQM ใน การ

บริหารงานจะให้ ความสนใจกับความพึงพอใจของผู้ปกครองและนักเรียน แต่กลับสนใจในเรื่อง การสอบระเบียบวินัย และหลักการสอนเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติพื้นฐาน

เซียฮาน (Sheahan, 1998, 4208-A) ได้ศึกษากระบวนการรองรับวิทยฐานะและคำนิยาม ของคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนักกฎหมาย นักการศึกษาและประชาชนทั่วไปให้ความสนใจเกี่ยวกับการตรวจคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามากขึ้น การเก็บรวบรวม ข้อมูลใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับความคิดเห็นและเจตคติของชั้นนำในสถาบัน รับรองวิทยฐานะการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 20 คน โดยได้กำหนดประเด็นปัญหา เกี่ยวกับคุณภาพของสถาบัน และกระบวนการรับรองวิทยฐานะสำหรับชั้นนำแสดงความคิดเห็นดังนี้ (1) ผู้บริหารชั้นนำในสถาบันอุดมศึกษามีกระบวนการในการกำหนดคำนิยามคุณภาพในการจัดการ การศึกษาของสถาบันอย่างไร (2) องค์ประกอบของคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันมีอะไรบ้าง และกระบวนการรับรองวิทยฐานะระดับสถาบันมีบทบาทต่อการสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา อย่าง และ (3) คำนิยามคุณภาพการจัดการศึกษาของแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เมื่อ พิจารณาตามหน่วยงานระดับเขตองค์กรรับรองวิทยฐานะ ผลการศึกษาได้สรุปเป็นประเด็นเพื่อนำไปสู่ การอภิปราย 5 ประเด็น คือ (1) บทบาทของ สาธารณชนในการกำหนดวินิจฉัยและตรวจสอบ กระบวนการรับรองวิทยฐานะคุณภาพการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (2) การรับรองวิทยฐานะ เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการประกันคุณภาพ การศึกษาในอเมริกา เนื่องจากเป็นกระบวนการ ที่ ดำเนินงานโดยกลุ่มสถาบันด้วยกันและทำให้เกิดการผลักดันในสถาบันต่างๆ ที่ดำเนินการประกัน คุณภาพได้ด้วยความสะดวก (3) การประกันคุณภาพการศึกษาต้องกำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นเกณฑ์ ธรรมชาติมากกว่าเกณฑ์อื่นๆ (4) ประชาคมอุดมศึกษาต้องให้รัฐบาลกลางและรัฐบาลแห่งรัฐ เข้ามามีบทบาทในการกำหนดคำนิยามคุณภาพการจัดการศึกษามากขึ้น และ (5) คุณภาพการจัดการ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นแนวคิดที่ละเอียดอ่อนและเข้าใจยาก

เบสเดน (Basden, 2000, 1684-A) ได้ทำการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนหนึ่งซึ่งเมื่อ ที่มบุคคลภายนอกออกจากโรงเรียนแล้วกลับมาทำงานปกติของตน ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ จำนวน 72 ฉบับ นำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการตรวจเยี่ยมจากภายนอกกับ เจตคติต่อความถี่และระดับของการเข้าเกี่ยวข้องของครูในกิจกรรมที่หลากหลายโปรแกรม การประกันคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผลแตกต่างกันอยู่ ถึงแม้จะมีตัวแปรที่มีค่าอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติน้อยตัวมาก แต่มีตัวแปรบางตัวที่พบว่ามี ความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้รับการตรวจเยี่ยม ตัวแปรที่มีนัยสำคัญส่วนมาก เกี่ยวกับบุคคลที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

บั๊กก์ (Bugg, 2001, 4330-A) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมการประกันคุณภาพ การศึกษาและการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนและคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์อัน

เป็นตัวช่วยในการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในการศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่โรงเรียนจำนวน 2 โรงเรียนได้ใช้โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการที่จะได้ทราบกระบวนการการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่องในการศึกษาดำเนินการ 3 ระยะ แต่ละระยะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างกัน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ก่อนนำโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนเข้ามาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 2 โรงเรียนนั้นไม่เคยมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อการปรับปรุงโรงเรียนมาก่อนเลย

2. ในขณะที่โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นตัวช่วยในการพัฒนาโครงสร้างการปรับปรุงโรงเรียนที่สร้างขึ้นมาอย่างเป็นทางการได้แล้วนั้น โรงเรียนในเมืองยังไม่สามารถนำวิธีการดำเนินงานดังกล่าวมาใช้ให้ประสบความสำเร็จได้

3. โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้ในโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน

4. ถึงแม้โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษา จะปรากฏว่าประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการบอกลักษณะของประเด็นปัญหาการปรับปรุงแต่อาจจะถูกโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางประการอาจจะไม่มีการจัดโครงสร้างให้โรงเรียนดังกล่าวถึงปัญหาดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จให้

5. กรอบงานการประกันคุณภาพการศึกษามีศักยภาพมากพอที่จะช่วยเหลือโรงเรียนพัฒนาวัฒนธรรมการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่องได้ อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังพบด้วยว่ามีตัวแปรต่างๆ เช่น ภาวะผู้นำ และทรัพยากรด้านการเงิน กระบวนการนี้จะไม่มากพอที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ และต่างประเทศ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสภาพการดำเนินงานตามกรอบตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้อง ยังไม่สามารถพัฒนาให้บรรลุได้ เมื่อดำเนินการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่งผลให้ครูมีความตระหนักมีความรู้ ความเข้าใจในการทำงาน และการศึกษาดูงาน ส่งผลให้ครูได้ประสบการณ์ตรงจากโรงเรียนที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จตามการปฏิบัติงานในสภาพจริง ส่งผลให้ครูมีการพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ จึงนำผลการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น เพื่อนำเป็นแนวคิดในการวิจัยและอภิปรายผลที่เกิดขึ้นครั้งนี้ต่อไป